

ΠΕΡΡΑΙΒΟΥ
ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ ΠΑΡΓΑΣ

5

ΗΡΕΣΗ
ΑΤΤΑΥΟΥ Ν. ΠΑΠΑΚΟΖΙΤΑ

ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΗΣ

ΠΑΡΓΑΣ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣΑ ΠΑΡΑ

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ ΠΕΡΡΑΙΒΟΥ

ἑποστρατήγου

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΕΠΙΣΤΑΣΙΑΙ

Κ. ΖΗΣΙΟΥ

καθηγητοῦ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΩΜΑΣΙ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Α. ΠΑΠΑΚΟΣΤΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

122370

12210

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

Ὁφείλομεν ἤδη γὰρ περιγράψωμεν, κατὰ τὴν ὑπόθεσιν μας, καὶ τὴν σύντομον ἱστορίαν τῆς Πάργας καὶ ἐνώσωμεν αὐτὴν μετὰ τῆς τῶν Σουλλιωτῶν διῶτι ἀνέκαθεν καὶ κυρίως μετὰ τῆς Πρεβέζης τὴν ἄλωσιν, τὸ Σούλλιον καὶ ἡ Πάργα ἔγειναν σχετικώτατα καὶ ἀλληλένδετα πρὸς διατήρησιν τῆς ἀμφοτέρων ἐλευθερίας, ὡς ἐξ αὐτῶν τῶν συμβάντων ἐξάγεται ἀλάνθαστον τὸ συμπέρασμα· ἡ ἀρχαιότης προσέτι τῆς Πάργας, τὰ σηματικὰ καὶ περὶεργα πρακτικὰ τῆς, τὰ ὁποῖα πολυχρόνιος ἐν αὐτῇ διαμονή μας καὶ ἐπιμέλεια συνέδραμον γὰρ συλλέξωμεν ἐκ τῶν σωζομένων ἀρχείων τῆς, δὲν ἦτο, νομίζομεν, πρότερον γὰρ μείνωσι ταῦτα πάντα εἰς τὸ σκότος καὶ ἀγροίαν τοῦ ἔθνους, τὸ ὁποῖον στερεῖται μὲ βεβαιότητα καὶ πολλῶν ἄλλων παρομοίων ἀξιοσημειώτων γεγονότων κατὰ διαφορὰς τῆς Ἑλλάδος ἐπαρχίας μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Βυζαντίου, πολλῶν δὲ μάλιστα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀοιδίμου ἠρώος Γεωρ-

γίου Καστριώτου (Σκενδέρμπεη), ὅστις ὄσα ἐνδοξα τρόπαια ἔστησε ζῶν κατὰ τοῦ Σουλτάνου Ἀμουράτ καὶ υἱοῦ αὐτοῦ καὶ διαδόχου Μωάμεθ τοῦ δευτέρου καὶ κατακτητοῦ τοῦ Βυζαντίου, ἅλλας τόσας καιρίας πληγὰς ἀποβιώσας, ἄφησεν εἰς τὴν συνταφεῖσαν Ἑπειρον· διότι ὁ Μωάμεθ καὶ οἱ διάδοχοί του εἰς τόσῃν σκληρὰν τυραννίαν κατέφερον τοὺς Ἑπειώτας, ὡς συμμάχους χρηματίσαντας τοῦ Σκενδέρμπεη ὥστε, ἐκτὸς τῶν εἰς τὴν Μείζονα Ἑλλάδα προκαταφυγόντων, τὸ τριτημόριον σχεδὸν αὐτῶν ἠναγκάσθη νὰ ἀρηθῆ ἐκ διαλειμμάτων (κατὰ τὴν ἕκτασιν καὶ αὐξήσιν τῆς τυραννίας) τὸν χριστιανισμόν, καὶ ἐναγκαλισθῆ τὸν μωαμεθανισμόν· ἀλλὰ τὰ αὐτὰ προσιπομεν καὶ ἐν τῷ Γ'. κεφ. τῆς ἱστορίας Σουλλίου.

Καὶ σκοπὸν καὶ καιρὸν ἐὰν εἴωμεν νὰ ἐξιστορήσωμεν διεξοδικώτερα τὴν ἀρχαιότητα καὶ πρακτικὰ τῆς Πάργας, εἰς μάτην ἤθελε κοπιᾶσωμεν, διότι ὄσα ἔγγραφα εὑρομεν εἰς τὰ ἀρχεῖά της μὲ Ἱταλικὴν καὶ πλοελληνικὴν γλῶσσαν οὐ μόνον ἦσαν ἀτάκτως ἐπισσωρευμένα καὶ ἀπροφύλακτα ἀπὸ ὑγρασίας καὶ κακοκαιρίας, ἀλλὰ γεγραμμένα καὶ μὲ στοιχεῖα διεφθαρμένα, δυσανάγνωστα, δυσνόητα διὰ τὰς βαρβαρικὰς καὶ ἀγνώστους λέξεις, πολλὰ δὲ ἐξ αὐτῶν σεσηπῶτα καὶ διαλελυμένα· ὅθεν ἠναγκάσθημεν νὰ καταχωρήσωμεν ἐξ αὐτῶν ὄσα σηματικώτερα καὶ περιεργότερα ἠδυνήθημεν νὰ συλλέξωμεν, νὰ ἐκταρθῶμεν δὲ μόνον εἰς ὄσα ἔγειναν πρὸ ὀφθαλ-

μῶν μας ἐπὶ Ἀλῆ πασαῖ, ἐξ ὧν τὰ περισσότερα
καὶ ἀξιοπεριεργα ὑπάρχουσι σύγχρονα καὶ σχετι-
κά, ὡς προείρηται, πρὸς τὰ τῶν Σουλλιωτῶν
οὕτω δὴ γίνονται εὐκατάληπτα καὶ πλήρη τὰ
περὶ Σουλλίου καὶ Πάργας ἱστορούμενα.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡΓΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Τοπικὴ περιγραφή τῆς Πάργας.

Ἡ Πάργα εἶναι *) Κωμόπολις, κεῖται ἐπὶ
τινα ὑψηλὸν καὶ ἀπότομον λίθον, περιβρεχόμενον
ὑπὸ τῶν παραλίων τοῦ Ἴονικοῦ πελάγους, συν-
εχόμενον δὲ πρὸς τὴν ξηρὰν καὶ σχηματίζοντα
αὐτὴν ὡς χερρόνησον· ἡ περιφέρεια τοῦ ἀποτό-
μου καὶ βραχῶδους τούτου μονολίθου δὲν ὑπερ-
βαίνει, κατ' ἕκτασιν, ἐν Ἰταλικὸν μίλιον· ἐπὶ
κορυφῆς αὐτοῦ, καίτοι ἀνωμάλου καὶ κατωφε-
ροῦς, ἔκτισαν οἱ Ἐνετοὶ φρούριον, ἐν αὐτῷ ὑπάρ-
χουσι τετρακόσιοι σχεδὸν οἶκοι μικροῦ μὲν ἐμβα-
δοῦ, ἀλλὰ δίπατοι καὶ τρίπατοι ἕνεκα τῆς μι-
κρᾶς τοῦ τόπου ἐκτάσεως, ἄλλοι τόσοι ἐκτὸς τοῦ
φρουρίου· ἐάν τις ἐκ μέρους τῆς θαλάσσης περι-
εργασθῆ τὸ φρούριον καὶ τὰς ἐν αὐτῷ οἰκίας
θέλει τὸ παρομοιάσει πιθανὸν μὲ τὸ σχῆμα τῆς
κουκουνάρας, ἐπειδὴ βλέπει τὰς οἰκίας ὑπερεχού-

*) Μελέτιος ὁ Γεωγράφος τὴν ὀνομάζει Ὑπαργον, τὴν
δὲ γειτονίαν τῆς Θεσπρωτίαν, ἐν ἣ συμπεριλαμβάνεται καὶ
ἡ Πάργα· ἡ Θεσπρωτία καλεῖται σήμερον Τσαμουριά καὶ
Παρακάλαμον.

σας ἀλλήλας τὸ ὕψος, μίαν, δηλαδή, ἐπὶ τῆς ἄλ-
 λης· ἐκ μέρους τῆς ξηρᾶς εἶναι δυσάλωτον ἐξ
 ἐφόδου, ἐκ θαλάσσης δὲ ὑποκείμενον νὰ ὑποφέρῃ
 ζημίαν, ἔτι μᾶλλον ἐν καιρῷ γαλήνης, καὶ γὰρ
 ἐπὶ τρικυμίας ὑπόκειται εἰς κίνδυνον πᾶν πλοῖον·
 ἢ διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης πολιορκία εἶναι ἐπι-
 κίνδυνος· ἔχει ἐν τῷ φρουρίῳ δεξαμενάς δύο,
 παρὰ τὰς ὑπορείας τοῦ φρουρίου ὑπάρχει κατὰ
 τὸ δυτικοβόρειον ὕδωρ ἀναβρυτικόν, ὅπου καλεῖ-
 ται κρέμασμα, ἐν ᾧ δυσκόλως δύναται νὰ πλη-
 σιάσῃ ὁ ἐχθρὸς, διότι καὶ διὰ τῶν ὄπλων καὶ πε-
 τρῶν ὑπὸ τοῦ φρουρίου προσβάλλεται· λιμένας
 ἔχει δύο μικροὺς καὶ μικρῶν πλοίων χωρητικούς,
 τὸν μὲν κατ' ἀνατολάς, τὸν δὲ κατὰ δυσμᾶς τοῦ
 φρουρίου, ἀλλ' ἀμφότεροι ἐπικίνδυνοι, ὅταν πνέ-
 ωσι νοτειομεσημβρινοὶ ἄνεμοι. Ἡ ὀροθετικὴ τῆς
 γραμμῆ φέρει σχῆμα ἡμικυκλίου, τὸ ἀπόστημα
 αὐτῆς κατὰ μῆκος δὲν ὑπερβαίνει τὴν μίαν καὶ
 ἡμίσειαν ὥραν, καὶ μίαν μόλις τὸ πλάτος· ὅλος
 οὗτος ὁ τόπος, εἰ καὶ ἀνώμαλος καὶ κατωφερῆς
 ὁ περισσότερος, ὀλίγος δὲ ἐπίπεδος, ὅστις ὀνομά-
 ζεται Βάλτος, γέμει ἐλαιοδένδρων, ἀμπέλων καὶ
 κηπῶν ὀλίγων, ὧν ἐπιμελῶς καλλιεργημένων·
 οἱ κῆποι τῶν ἐξάγουν, κατὰ τὴν ἐκτάσιν τοῦ τό-
 που, ἀνάλογον ποσότητα λεμονίων, πορτοκολ-
 λίων, κύτρων καὶ διαφόρων ἄλλων ὀπωρικῶν,
 ὧν ἐξαιρέτου ποιότητος, τὰ ὅποια μετὰ πλεί-
 στης ποσότητος ἐλαίου ἐξοδεύουσιν εἰς τὴν Ἡπει-
 ρὸν καὶ Ἰωάννινα, ἐκ δὲ τῶν κύτων τὸ πλεῖστον

μέρος πωλοῦσιν εἰς τῆς Πολωνίας τοὺς ἑβραίους, οἵτινες τ' ἀκριβαγοράζουσι μεταχειριζόμενοι αὐτὰ εἰς τὰς θρησκευτικὰς τῶν σκηνοπηγίας· ὕδατα ἀναβρυτικά ὑπάρχουσι διάφορα καὶ νοστιμότατα, κλίμα ὑγιεινόν, ἄνδρες εὐσχήμονες, γυναῖκες εὐειδεῖς. Τὰ προϊόντα τοῦ τόπου ἀναλόγως πρὸς τὰς τρεῖς ἡμῖσι καὶ ἐπέκεινα χιλιάδας κατοίκων ὑπάρχουσι βέβαια ἀνεπαρκῆ, ἀλλὰ, διὰ νὰ διατηρῶσι τὴν πατρίδα ἐλευθέραν ἀπολαμβάνουσι καὶ τῆς κυβερνήσεως τὴν συμπάθειαν, ὡς τροφοδοτούμενοι πολλάκις παρ' αὐτῆς εὐαρεστοῦνται εἰς τὴν ὀλιγάρκειαν· ἔχουσι πρὸς τούτοις ὡς εἴκοσι πλοῖα δι' ὧν ἐμπορεῦνται πρὸς τὴν Ἑπτάνησον, Ἀκαρνανίαν, Πελοπόννησον καὶ παράλια τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους μέχρι Τριέστης.

Ἡ Πάργα, ὡς ἐκ τῶν σωζομένων ἐγγράφων ἀποδεικνύεται, δὲν ἦτον ἐξ ἀρχῆς εἰς τὴν ὁποίαν κεῖται ἤδη θέσιν, ἀλλ' ἀπέιχε μίαν ὥραν μακρὰν τῆς σημερινῆς κατὰ βορρᾶν, ἔχουσα γείτονα χωρίον τι, Ἀγειᾶν καλούμενον· ἡ πρώτη θέσις τῆς ὀνομάζεται ἤδη Παλαιοπάργα· ἡ αἰτία τῆς μεταναστεύσεως οὕτω πως γνωρίζεται, κατὰ παράδοσιν.

Αἰγοβοσκός τις βόσκων τὸ ποιμνιόν του εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάρχει ἤδη θέσιν, εἶδεν ἐντὸς στενοῦ τινος σπηλαίου μικρὰν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, (ἥτις σώζεται καὶ πανηγυρίζεται μέχρι τῆς σήμερον τῇ 15 Αὐγούστου) ἔχουσαν ἐνώπιόν της καὶ κανδύλαν φέγγουσαν· ἀμέσως ἀνήγγειλε τὸ φαι-

νόμενον εἰς τὴν Πατρίδα, αὕτη δὲ διέταξε τοὺς ἱερεῖς νὰ τὴν φέρωσιν εἰς τὴν πρώτην Πάργαν μετὰ λιτανείας καὶ παρακλήσεως· ἀλλ' ἡ Εἰκὼν ἐπέστρεψε μετ' ὀλίγας ἡμέρας μόνη τῆς πάλιν εἰς τὸ σπήλαιον· ἡ ἀξιοθαύμαστος αὕτη ἐπιστροφή τῆς ἱερᾶς Εἰκόνας ὑπῆρξε τῷ ὄντι οἰωνὸς ἄριστος καὶ σωτηριώδης πρόσκλησις εἰς τοὺς Παργίους· ὅθεν ἐκ προαιθήματος, ὡς φαίνεται, ἀφίσαντες τὴν πρώτην Πάργαν συνώκησαν τὴν ἤδη ἐνυπάρχουσαν, ἀνεγείραντες καὶ ναὸν τῆς Θεοτόκου ἐπὶ τὸ αὐτὸ σπήλαιον, ἐν ᾧ εὐρέθη ἡ ἱερὰ Εἰκὼν.

Δὲν διστάζω, ὅτι ἡ θεία πρόνοια ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων ἐκτελεῖ τοιαῦτα θαύματα, καὶ γὰρ ἡ δύναμις τῆς, κατὰ τὸν θεσπέσιον Παῦλον, ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου φρονῶ, ὅτι δὲν ἀμαρτάνω, ἐὰν δὲν πιστεύω εὐκόλως ὅσα κοινολογοῦνται ἄνευ ἀποδείξεων καὶ πιστομαρτυριῶν, καὶ κατὰ τοῦτο ἐπιστηρίζομαι ὡσαύτως εἰς τὴν παραγγελίαν τοῦ ἰδίου Εὐαγγελίου λέγουσαν « μὴ πιστεύετε παντὶ πνεύματι, ἀλλὰ δοκιμάζετε »· οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, κατ' ἐμὴν κρίσιν ἐξηγοῦμαι ὅτι, οἱ νουνεχεῖς ἄνθρωποι οἱ συσχεπτόμενοι ἐγκαίρως καὶ ὁδηγούμενοι ὑπὸ τῶν δεινῶν περιστάσεων περὶ τῶν μελλόντων, ἢ ἀπαλλάττονται διόλου, ἢ ὑποφέρουσιν αὐτὰ μετριωτέρως, ἢ τέλος πάντων, δὲν ἀγανακτοῦσι τόσον δεινοπαθοῦντες, ἐπειδὴ ἐπραξαν ὅσα ἢ συμφορὰ τοῦ χρόνου καὶ ἡ φρόνησις τοὺς ἐδί-

δαξαν τότε διὰ τὴν ἀποφυγὴν των· καὶ οἱ Πάρ-
 γιοι λοιπὸν φρονίμως ἔπραξαν μεταναστεύσαντες,
 διότι ἔαν διέμενον εἰς τὴν πρώτην Πατρίδα, οὐ-
 σαν ἔκθετον καὶ ἀδύνατον, ἦτο πιθανώτατον νὰ
 κατασταθῶσιν ἔκτοτε καὶ αὐτοὶ δοριάλωτοι ὑπὸ
 τῶν Τούρκων, καθὼς ἡ Ἀγεία, Ῥάπεζα, Σε-
 νίτζα καὶ ἄλλα γειτονικά τῆς χωρῆ· κατὰ τὴν
 αὐτὴν περίστασιν καὶ ἐν τῇ ἰδίᾳ κατηγορίᾳ ὑπά-
 γονται καὶ ἄλλα ὁμοιοπαθῆ μέρη τῆς Ἑλλάδος,
 περὶ τῶν ὁποίων ἐνέκρινα πρὸς γινῶσιν τοῦ ἀνα-
 γνώστου νὰ κάμω μικρὰν τινα παρέκβασιν τοῦ
 προκειμένου.

Οἱ πρὸ δύο, τριῶν καὶ ἐπέκεινα αἰῶνων προ-
 πάτορες μας μὴ δυνάμενοι, μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ
 Βυζαντινοῦ θρόνου, καὶ θάνατον τοῦ Σικενδέρμπεη,
 ν' ἀντικρούσωσιν ἐκ τοῦ συστάδην τὴν πολυά-
 ριθμον δυνάμιν τῶν ὀθωμανῶν κατὰ τὰς πεδινὰς
 καὶ καρποφόρους πατρίδας των, ἄφηναν αὐτὰς
 μὲ στεναγμοὺς καὶ δάκρυα, καταφεύγοντες εἰς
 δύσβατα βουνά, τόπους πετρώδεις, γαίας ἀκάρ-
 πους, κατοικίας τῶν ἀγρίων ζώων, ὅπου ἦναγ-
 κάζοντο νὰ συστήσωσι νέαν πατρίδα, οἱ μὲν διὰ
 νὰ ἀποφύγῃσι τὸν στιγμιαῖον θάνατον καὶ τὰ ἐπό-
 μενα τρομερὰ κολαστήρια, καθὼς παραδείγματος
 χάριν, οἱ εἰς τὸν Ὀλυμπον, Ὅσσαν, Πίνδον, Χά-
 σια, Ἀγραφα, Τζιομέρκα, Κράββαρην καὶ ἄλλα
 διάφορα τῆς Ἠπείρου καὶ Μακεδονίας μέρη κα-
 τοικοῦντες ἤδη Ἕλληνες· οἱ δὲ νὰ διατηρήσωσιν
 ὅπως οὖν ἀνεξάρτητον τὴν ἐλευθερίαν των, καθὼς

οὐ Σπαρτιαῖται, Σουλλιωῖται, Πάργιοι, Μαυροβουნიῶται, Σφακιανοὶ τῆς Κρήτης, Χειμαρραῖοι καὶ Χορμοβῖται.

Παρατηρητέον ὅμως ὅτι, ὑπὸ τῶν καταφυγόντων εἰς ὄρεινὰ μέρη διετηρήθησαν ἐπικρατέστερα πάντοτε, ἠθικῶς καὶ διανοητικῶς, τὸ ὀρθόδοξον δόγμα, ἡ γλῶσσα καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας· πολλάκις ἀπελάμβανον καὶ ἀνθρώπινα, οὕτως εἶπεῖν, πολιτεύματα, ὅσάκις δηλαδὴ τυχηρῶς ἐκλέγοντο ἀπὸ τοὺς κατοίκους ἄξιοι, θεοσεβεῖς καὶ φιλοπάτριδες Δύμαρχοι· τὰ τοιαῦτα φιλελεύθερα καὶ θρησκευτικὰ αἰσθήματα δὲν ἴσχυσέν ἐπὶ τεσσάρων ὀλοκλήρων αἰῶνων ἢ τόσον τρομερὰ δύναμις καὶ τυραννία τῶν Τούρκων νὰ καταδάμασῃ· ἔχομεν περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ζωηρὰ παραδείγματα τῶν ἀνδρείων ὀπλαρχηγῶν (Καπετάνων), περὶ τῶν ὁποίων καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Σουλλίου (κεφ. ἕκτω) ἐν συνόψει εἴπομεν, ἐπαναλαμβάνομεν καὶ ἤδη νὰ προσθέσωμεν, ὅτι οἱ φιλελεύθεροι καὶ αὐτοχειροτόνητοι οὔτοι Καπετάνοι ὑπεράσπιζον πάντοτε τὰς ἐπαρχίας των διὰ τῶν ὄπλων, μὴ συγχωροῦντες τοὺς Τούρκους νὰ κατακρατήσωσι τὰ ὄρεινὰ μέρη· ὁπότεν δὲ ἐβλεπον πολλὴν κατ' αὐτῶν δύναμιν, τότε ἐμάχοντο ἀμυντικῶς εἰς θέσεις φύσει ἢ τέχνη ὀχυράς, ἄλλοτε ἀπέφευγον τὰς μάχας περιφερόμενοι εἰς τόπους ἀβάτους ἕως οὗ διεσκορπίζοντο οἱ ἐχθροὶ μὴ δυνάμενοι νὰ τοὺς καταβάλλωσιν· ἐὰν ἐν περιπτώσει ἐπέμενον, τότε βεβιασμένοι ἀπὸ

κακοκαιρίαν καὶ πείναν, μὴ θέλοντες ἀφ' ἑτέρου
 νὰ βλέπωσι τὰς ἐπαρχίας κατατυραννουμένας
 ἕνεκα τῆς ἐπιμονῆς των, κατέφευγον εἰς τὴν
 Σπάρτην, Σούλιον, Πρέβυζαν, Πάργαν, Ἰθά-
 κην, Λευκάδα καὶ νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους*).
 ὅσοι δ' ἐξ αὐτῶν δὲν εἶχον σχέσεις μὲ τὰ ρηθέντα
 μέρη ἐναποταμίευσον ἐγκαίρως τροφὰς καὶ πολε-
 μοφόδια εἰς δυσάλωτα σπήλαια καὶ δάση, ὅπου
 παρεχίμαζον ὄρεσίτροφοι· διαλυομένων δὲ τῶν
 ἐχθρῶν, ἐπέστρεφον ἐκ νέου τὴν ἀνοιξιν εἰς τὰς
 ἐπαρχίας των· ὅθεν μὴ δυνάμενοι νὰ τοὺς κατα-
 στρέψωσιν ἠναγκάζοντο νὰ τοὺς γνωρίζωσιν ἔπειτα
 ἐπιτηρητὰς τῶν ἐπαρχιῶν μὲ τίτλον Καπετάνου,
 καὶ τοῦτο οὐ διὰ φιλοῦ λόγου, ἀλλὰ κατ' ἐπίση-
 μον διαταγὴν (Μπουγζουρδί) τοῦ ἐν ἐκείνῃ τῇ
 ἐπαρχίᾳ τυχόντος Πασᾶ· συνέβαινε μολαταῦτα
 εἰσθότε ν' ἀντιφέρωνται τινὲς ἐπαρχιωταὶ κατὰ τῶν
 Καπετάνων, μὴ θέλοντες νὰ δίδωσι μικρὸν τινα
 φόρον εἰς αὐτοὺς διὰ μισθοδοσίαν τῶν στρατιω-
 τῶν, ἀλλὰ δυστυχῶς, δὲν ἐσκέπτοντο λογικώτερα
 τὸ μέλλον, ἐπειδὴ ἂν οἱ Τούρκοι ἤθελε κατακρα-
 τήσωσι καὶ τὰς ὄρεινὰς Πατρίδας των ἔμελλον ἐξ
 ἀνάγκης νὰ καταντήσωσι καὶ αὐτοὶ εἰλωτες καὶ
 ἀνδράποδα, ὡς οἱ μείναντες εἰς τὰς πεδινὰς· ἡ δὲ
 ἰδιοκτησία καὶ ζωὴ αὐτῶν ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὴν θέ-
 λησιν καὶ ἀπόφασιν τοῦ τυχόντος βαρβαροτούρ-

*) Σώζονται μέχρι σήμερον ἰδιόκτητοι οἴκοι τῶν Κα-
 πετάνων Μπουκουβάλα, Καρατσκού Ἀνδρούτσου. Βαρνα-
 κιώτου, Στρατοῦ εἰς Πάργαν, Ἰθάκην καὶ Πρέβυζαν.

κου· ἄλλ' αἱ τοιαῦται δυσαρέσκειαί καὶ διενέξεις μεταξὺ ἐπαρχιωτῶν καὶ καπετάνων ὑπεκινουῦντο πάντοτε ὑπὸ τῶν ὄντως Τουρκοτζαμπασιδῶν καὶ οὐχὶ Δημάρχων, ἐπὶ σκοπῷ ὅπως μὴ ἀπαντῶσι προσκόμματα εἰς τὰς ἀχορτάστους ὀρέξεις των, γυμνόνοντες τοὺς δυστυχεῖς ἀδελφούς των, ἀφαιροῦντες πολλάκις καὶ αὐτὸν τὸν ἐπιούσιον ἄρτον.

* Ἄς ἀφήσωμεν ἐντοσοῦτῳ διὰ μίαν στιγμὴν κατὰ μέρος τῶν παλαιῶν Σπαρτιατῶν, Σουλλιωτῶν καὶ Καπετάνων τὰς ἀνδραγαθίας, καὶ ἄς παρατηρήσωμεν ἐν παρόδῳ ἂν οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν ἠκολούθησαν τὰ παραδείγματά των, ἐδόξασαν τοὺς προπάτοράς των ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἔτους, μολονότι καὶ οἱ Σουλλιωταὶ καὶ οἱ Καπετάνοι τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ εἴρηται, ἦσαν διόλου σχεδὸν ἀκατήχητοι ὑπὸ τῆς φιλικῆς ἐταιρίας· εἰς μόνην τὴν Πελοπόννησον ὑπῆρχον καὶ τῆς ἐσχάτης προσέτι τάξεως οἱ κάτοικοι προκατηχημένοι· ἄλλ' οἱ ἔμποροι, βιομήχανοι, παντοπῶλαι καὶ γεωργοί, καθὸ ἀπειροπόλεμοι ἦσαν φυσικῷ τῷ λόγῳ καὶ ἀνίκανοι νὰ δράξωσι τὰ ὀλίγα καὶ παρηγηκωσμένα αὐτῶν ὄπλα καὶ καταβάλλωσι τὰ τροπαιοῦχα τῶν Τούρκων, ἂν δὲν ἐξεστράτευεν αὐθόρμητος ὁ τότε ἡγεμὼν τῆς Σπάρτης Πέτρος Μαυρομιχάλης μετὰ τῶν φυλάρχων καὶ συμπολιτῶν του· Ἀντώμπη Γρηγοράκη, Παναγιώτου Τρουπάκη, Γεωργίου Καπετανάκη, Παναγιωτάκη Πετ, οπουλάκη, Τζιγκουρίου Γρηγοράκη.

Γαλήνη Κουμουνδουράκη, Χρηστέα και Καπετάν Κυβέλλου, δυσκόλως ἤθελε λάβη πρόοδον ἢ ἐν Πελοποννήσῳ ἐπανάστασις, τῆς οἰκογενείας μάλιστα τοῦ Μαυρομιχάλη αἱ ὑπὲρ ἐλευθερίας τοῦ Ἔθνους θυσίαι ἀπεδείχθησαν ἐξαιρετικαὶ καὶ ἐφάμιλλοι τῶ ὄντι πρὸς τὰς παλαιὰς τῆς Σπάρτης ἐπὶ Λεωνίδου.

Ἐσαύτως καὶ ἐπὶ τῶν Πελοποννησίων ὁ ἀρχηγὸς Θεόδωρος Κολοκοτρώνης μετὰ τῶν ὀπλαρχηγῶν Πετιμεζέων, Ἀναγνωσταρᾶ, Δ. Πλαπούτα, Νικήτα Σταματελοπούλου, Π. Γιατράκου, Δ. Τζόκρη, Κεφάλα καὶ λοιπῶν, οἵτινες διήγειρον εἰς τὰ ὄπλα ὅλην τὴν Πελοπόννησον· ἀλλ' αἱ ἐπιτόπικαι γνώσεις, φρόνησις καὶ πολεμικὰ στρατηγήματα τοῦ πρώτου συνετέλεσαν τὰ μέγιστα ἐν τῇ κρίσιμῳ περιστάσει τῆς ἐπαναστάσεως, ὡς ποτὲ τοῦ Θεμιστοκλέους ἐπὶ Ξέρξου.

Ἄφραστον πρὸς τούτοις νὰ μὴ παραγκωνίσωμεν τὴν σεβαστὴν ἀλήθειαν, ὅτι οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ Δημογέροντες τῆς Πελοποννήσου οὐκ ὀλίγον ἔδοκίμασαν ἀγῶνα καὶ κίνδυνον ὑπὲρ τῆς Ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας, καὶ μάλιστα κατὰ τὰς ἀρχάς, ὅτε οἱ προμνησθέντες ὀπλαρχηγοὶ οὔτε ἐπιρροὴν εἶχον ἀκόμη εἰς τὸν λαόν· (ἦσαν γὰρ οἱ σημαντικώτεροι πρὸ ἐτῶν πρόσφυγες εἰς τὴν Ἐπτανήσον) οὔτε κίνδυνόν τινα πρὸ τῆς ῥήξεως ἐπειράθησαν παρὰ τῶν Τούρκων, καθὼς οἱ ἀρχιεροδημογέροντες, ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὶ ἐμβληθέντες εἰς σκοτεινὴν εἰρκτὴν ἐν Τριπόλει ὡς κατὰ-

δικοί, ἀπεβίωσαν ἐν αὐτῇ, μὴ δυνηθέντες νὰ ὑποφέρωσι τὴν πείναν καὶ σκληρὰ κολαστήρια.

Εἰς τὴν Ἀκαρνανίαν καὶ Αἰτωλίαν, ἐὰν δὲν ὑπῆρχον προηγούμενοι οἱ Καπετάνοι· Ἀνδρέας Ἰσκού, Γεώργιος Βαρνακιώτης, Γεώργιος Καραϊσκάκης, Γεώργιος Τζόγκας, Θεόδωρος Γρίβας, Στάθης Κατζικογιάννης καὶ Δημήτριος Μακρῆς, δὲν ἐτόλμουν ποτὲ οἱ Ἀκαρνανεὶς καὶ Αἰτωλοὶ νὰ κινήθωσιν, ὑπήκοοι ὄντες τῶν Ὀθωμανῶν. Εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα ἐὰν δὲν ἐκινουῦντο οἱ ἀπλارχηγοὶ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρούτζου Δυοβουνιώτης, Πανουργιάς, ὁ ἀτρόμητος Διάκος, Σκαλιζοδῆμος, Μῆτζος Κοντογιάννης, Γκοῦρας καὶ Σαφάκας, τίνες ἄλλοι ἠδύναντο νὰ συσσωματωθῶσι καὶ παραταχθῶσι πρὸς τοὺς Τούρκους, ἀσήμαντοι καὶ ἀπειροπόλεμοι ὄντες τότε δι' ἐν τόσον μέγα καὶ δυσκατόρθωτον ἔργον;

Καὶ οἱ Καπετάνοι τῆς Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας, Δῆμος καὶ Γεώργιος Τζαχήλας, Διαμαντῆς Ὀλύμπιος, Καρατάσιος, Ἀγγελῆς Γάτζος, Λαζῆοι, Θανάσης Μπλαχάβας, Θεόδωρος Ζίχας, Κυριάκος Μπασδέκης, Συρόπουλος, Ταμπάκης, Τζαρόπουλος, Μάνδαλος, Στερνάρης, Νάνος Ψῆρας, Μῆτρος Λιακόπουλος, Μπίνος Ἀποστολάρας, Γεώργιος Γριζάνος, καὶ ἄλλοι διάφοροι, καὶ τοὶ ἀκατήχητοι καὶ μακρὰν ἀλλήλων ἀπέχοντες, ἐὰν δὲν ἀνθίσταντο εἰς τὴν λυσσώδη ὁρμὴν τῶν Τούρκων, πολλοὺς ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῶν ἐμελλον νὰ θυσιάσωσι καὶ αἰ-

χμαλωτίσωσιν ἀπανθρώπως, πολλάκις ἀνεχάιτισαν τὴν προχώρησίν των, διάφοροι μάλιστα ἐξ αὐτῶν βλέποντες τὴν Ἑλλάδα καταπονουμένην ἐκ τῶν πολυαριθμῶν στρατευμάτων ἔδραμον εἰς ὑπεράσπισίν της· δηλαδὴ εἰς Τρίκερα. Σκιάθον, Εὐβοίαν, Ἀταλάντην, Θήβας, Θερμοπύλας καὶ διάφορ' ἄλλα μέρη, ὅπου ἐσυγκρότησαν σημαντικὰς μάχας· ἐνὶ λόγῳ ἐξηγούμεθα ὅτι, ἐὰν οἱ Σουλλιωταὶ καὶ οἱ Καπετάνοι τῶν ἐπαρχιῶν (ἐπειδὴ ἦσαν γεγυμνασμένοι εἰς τὰ ὄπλα) τῆς Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας ὑπῆρχον ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐπαναστάσεως προκατηχημένοι καὶ συνεννοημένοι ἢ Ἡπειρος καὶ ἡ Θεσσαλία ἦτο πιθανώτατον νὰ ἐλευθερωθῶσι καὶ τεθῶσιν ἐπομένως τὰ φυσικὰ ὄρια τοῦλάχιστον εἰς τὸν Ὀλυμπον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ χρονολογικῆς ὑποταγῆς τῶν Παργίων
ὑπὸ τὴν Ἑνετικὴν Ἀριστοκρατίαν.

Μετοικήσαντες ἐν τοσοῦτῳ οἱ Πάργιοι καὶ νέαν συστήσαντες Πατρίδα ὑπέπεσον εἰς ἀντιζηλίαν καὶ ἀντιπάθειαν πρὸς τοὺς γείτονας διὰ τὰς τοποθεσίας τῆς πρώτης Πατρίδος· μὴ δυνάμενοι νὰ ἀντέχωσι διὰ πολὺν χρόνον τῶν γειτόνων τὰς καταδρομὰς καὶ τὴν ἐσωτερικὴν των ἀνέχειαν, ἀπεφάσισαν ν' ἀφιερῶσωσιν ἑαυτοὺς καὶ τὴν ἀρτισύστατον Πατρίδα των ὑπὸ τὴν σκέπην καὶ

ὑπεράσπισιν τῆς γειτονευούσης τότε Ἐνετικῆς ἀριστοκρατίας, ἣτις, κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, ὑπῆρχε μίᾳ τῶν ἰσχυροτέρων Κυβερνήσεων τῆς Εὐρώπης κατὰ τε ξηρὰν καὶ θάλασσαν· ἔπεμψαν ὅθεν εἰς Κέρκυραν τέσσαρας πληρεξουσίου, ὧν τὰ ὀνόματα εἰσὶ τὰ ἑξῆς.

Ἰωάννης Πρωτοπαπᾶς.

Ἰωάννης Ἀντίοχος.

Δημήτριος Βυρβιτζζότης.

Ἰωάννης Κουμάνος

Ἐπῆρχε τότε Κυβερνήτης τῆς Κερκύρας καὶ μὲ τούς ἑξῆς τίτλους Ἀζαρίνος Καραβέλλος, Δουκάλης Βάϊλος καὶ Καπετάνος τῶν Κορφῶν, ὅστις τοὺς ἐδέχθη εὐμενῶς καὶ φιλοφρόνως ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν Ἐνετῶν, τοὺς ὥρκισεν εἰς τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον νὰ εἶναι πιστοὶ ὑπήκοοι· ἔγεινε μὲν αὕτη ἡ ὑποταγὴ καὶ παράδοσις, ὡς εἰς τὰ ἀρχεῖα αὐτῶν φαίνεται, τῷ χιλιοστῷ τετρακοσιοστῷ πρώτῳ ἔτει καὶ τῇ εἰκοστῇ πρώτῃ Μαρτίου, ἰνδικτιῶνος πρώτης, ὑπεγράφη δὲ καὶ ἐκυρώθη παρὰ τῆς Ἀριστοκρατίας τῶν Ἐνετῶν τῷ χιλιοστῷ τετρακοσιοστῷ τεσσαρακοστῷ ἑβδόμῳ ἔτει τῇ ἑννάτῃ Αὐγούστου, παρὰ τοῦ τότε Δουκὸς τῶν Ἐνετῶν πρώτου Φραγκίσκου Φωσκαρίνου κατὰ τὴν πρώτην του Δουκάλειαν, (ἡγεμονίαν).

Ὁ ρηθεὶς Ἀζαρίνος καὶ Κυβερνήτης τῶν Κορφῶν ἐσυμβούλευσε τοὺς ἀπεσταλμένους νὰ ζητήσωσι παρὰ τῆς Ἀριστοκρατίας καὶ προνόμιόν

τινα διὰ τὴν Πατρίδα των· ἄλλ' αὐτοί, ἀπολαβόντες τὸ περὶ οὐ ἐστάλησαν ποθοῦμενον, ὀλίγον ἐφρόντιζον περὶ ἄλλων σπουδαίων ζητημάτων, ἀμφιβάλλοντες μὴ τοι ὡς ἐκ τούτου ἀποτύχωσι καὶ τοῦ κυριωτέρου· μολχταῦτα πεισθέντες εἰς τὰς εἰλικρινεῖς συμβουλὰς του ἐπρότεινον τὰ ἐξῆς ἀστεῖα μᾶλλον καὶ ἀπλούστατα, ἢ σημαντικὰ προνόμια.

Πρῶτον· ἡ Ἑνετικὴ Ἀριστοκρατία νὰ χορηγῇ κατ' ἔτος εἰς πᾶσαν οἰκογένειαν ἀνὰ πέντε μόδια *) ἄλατος χάρισμα καὶ ἀνὰ τρία εἰς πᾶν ἄρρεν παιδίον.

Δεύτερον· ὁ Διοικητὴς τῆς Πάργας θέλει ὑποχρεοῦται νὰ δίδῃ κατ' ἔτος δύο γεύματα ἐκ ποικίλων γλυκισμάτων εἰς τοὺς ἄρχοντας**), Ἱερεῖς καὶ τοὺς ἐν ὑπουργήμασι· τὸ μὲν νὰ γίνηται τῇ παραμονῇ τῶν Χριστουγεννῶν, τὸ δὲ τῇ τῶν Θεοφανείων, ἐν οἷς ἐγίνοντο προπόσεις ὑπὲρ τοῦ πολυχρονισμοῦ, ὑγείας τοῦ Δουκός, ἐνισχύσεως, ἐκτάσεως καὶ στερεώσεως τῆς Ἀριστοκρατίας· τὴν ἐπιούσαν ὤφειλε ὁ Διοικητὴς νὰ πέμπῃ εἰς πάντα ἄρχοντα δεκαπέντε τυγανίτας, εἰς τοὺς μὴ ἄρχοντας δώδεκα, εἰς τοὺς Ἱερεῖς, εἰς τοὺς ἐν

*) Τὸ μόδι τῶν Κερκυραίων ζυγίζει ἐννενήκοντα ὀκάδας.

**) Διὰ νὰ ἐγίνετο τις ἄρχων ἐπὶ Ἑνετῶν ἤρκει νὰ ἐδιδεν εἰς τὸν Διοικητὴν δέκα χρυσᾶ Βενέτικα καὶ οὕτως ἠγόραζε τὴν ἀρχοντίαν καὶ εὐγένειαν (nobiltà), ἀμὰ δὲ ἐκαταχωροῦντο τὸ ὄνομά του εἰς τὴν χρυσῇ Βίβλον (Libro D'oro) ἔμενε παντοτεινός καὶ κατὰ κληρονομίαν ἄρχων καὶ εὐγενής.

ὑπουργήμασι, εἰς τοὺς πλοιάρχους, ἄρχοντας καὶ μὴ, τριάκοντα καὶ ἕξ.

Τρίτον· ἐπὶ ἡμέρας ὀκτώ, ἀπὸ πρώτης, δηλαδὴ, Μαΐου ἐκάστου ἔτους, νὰ λαμβάνωσιν οἱ κάτοικοι τὴν εἰσπραξίν τοῦ τελωνείου, τὴν ὁποίαν ἔδαπάνουν εἰς φαγητά, πλοτὰ καὶ χορούς· ἐάν δὲν ἐξήρκει ἀνεπλήρουν τὸ ἐλλεῖπον ἕξ ἰδίων, τῇ δὲ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ, καθ' ἣν ἐτελείωνεν ἡ πανηγυρίς διηροῦντο εἰς δύο ἴσα σώματα στρατιωτικὰ καλῶς ὠπλισμένα, τὸ μὲν ἐνδεδυμένον Ἰταλικὴν στολὴν, ἔχον ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Καπετάνον του, ὠνομάζετο σῶμα Βενετζάνικον, τὸ δὲ Τουρκικόν· παρουσιαζόμενα δὲ ἀμφοτέρωτα εἰς τὴν πλατείαν τοῦ προαστείου ἐν παρατάξει μάχης, ἤρχιζον πλαστὸν ἀκροβολισμόν, ὅστις διήρκει ὑπὲρ τὴν μίαν ὥραν, ἐπὶ τέλους συνελάμβανε τὸ πρῶτον σῶμα ὡς αἰχμαλώτους τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς ἐπρόσφερον εἰς τὸν διοικητὴν, οὗτος δὲ ἐδωροδόκει τοὺς ἀριστεύσαντας· μετὰ τῶν ὀκτῶ ἡμερῶν τῆς Βακχικῆς ταύτης πανηγύρεως εἶχον τὸ προνόμιον οἱ πανηγυρισταὶ (κοινῶς Ῥωσσαλιῶται) νὰ ζητήσωσιν ἀπὸ τὸν διοικητὴν ἀμνηστειὰν φυγάδος τινος, ἢ ἐξωρισμένου, ἢ καταδίκου· ἡ δὲ πανηγυρίς αὕτη ἐσυγκροτεῖτο καὶ μέχρι τῆς παραδόσεως τῆς Πάργας.

Πολλοὶ καὶ διάφοροι φυλαὶ ὑπῆρχον εἰς τὴν Πάργαν, ἀλλ' ἕκ τινος ἐνσκηψάσης φθοροποιᾶς πανώλους ἠφανίσθησαν ριζηδὸν δεκατέσσαρες, σώζονται δὲ μέχρι τῆς σήμερον αἱ ἐξῆς δεκαεπτὰ.

Δεισιλᾶται, Βασιλᾶται, Πετζαλᾶται, Δημολιτζᾶται, Στανελᾶται, Ζουλᾶται, Μανιάκιδες, Μαυρογιαννᾶται, Βέργιδες, Ἰδρωμένοι, Τζορίται, Ζουπαναῖοι, Παπύριδες, Λουμπαῖοι, Βερβιτζιῶται, Βρανᾶται καὶ Καλούλιδες.

Ἄμα ἐγνωρίσθησαν οἱ Ἐνετοὶ κύριοι τῆς Πάργας, ἤρχισεν, ὡς προεῖρηται, νὰ κορυφουῖται ἡ ζηλοτυπία καὶ ὁ φθόνος τῶν γειτόνων κατ' αὐτῆς, καὶ ἐπομένως οἱ συνεχέστεροι πόλεμοι, διότι τοὺς ἐγειτόνευσαν οἱ ἐκ διαλειμμάτων γινόμενοι ἀρνησιθρησκοὶ Ἄλβανοί, οἵτινες κατεγίνοντο ὄλαις δυνάμεσι ὅπως ἀφανίσωσιν, ἢ ἐξώσωσιν αὐτοὺς ἐκεῖθεν καὶ κυριεύσωσιν οἱ ἴδιοι τὴν ὀχυρὰν ταύτην θέσιν· κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ὑπέφερον πολλὴν φθορὰν τῶν ἀκινήτων ἰδιοκτησιῶν, καὶ θάνατον, ὡς ἐκ τῶν πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ἀναφορῶν των ἐφωτίσθημεν, ἀναγνώσαντες σποράδην τινὰς παραγράφους· ὅθεν ἀπὸ τοῦ 1571 ἔτους μέχρι τοῦ 1575 ἔκτισεν ἡ κυβέρνησις τὸ ἐνυπάρχον φρούριον, ἐνισχύσασα αὐτὸ μὲ κανόνια, βόμβας καὶ πᾶν ἀναγκαῖον ἐφόδιον· ἐπειδὴ δὲ οἱ πόλεμοι συνέβαινον δις καὶ τρίς κατ' ἔτος, ἡ δὲ φθορὰ τῶν ἀκινήτων ἰδιοκτησιῶν πολυτάκις, δὲν ἔδιδον διὰ τοῦτο εὐκαιρίαν εἰς τοὺς κατοίκους οὔτε κἂν τὸν ἐπιούσιον ἄρτον νὰ πορίζωνται διὰ τοῦ ἰδρωτός, τούτου ἕνεκα τοὺς ἔτρεφεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ Κυβέρνησις. Πασᾶς τις μὲ ἐπτὰ χιλιάδας στρατοῦ τοὺς ἐπολιόρκησε διὰ ξηρᾶς μῆνας πέντε, ἐνῶ μόλις ὑπῆρχον τότε

τετρακόσιοι ἄνδρες μάχιμοι, ἀλλὰ μὴ δυνηθεὶς νὰ τοὺς κυριεύσῃ ἐτρόπη εἰς φυγὴν πανστρατιᾶ· φαίνονται ἀκόμη αἱ τριῶται ἐσκαμμέναι εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην ἐπὶ τὴν ἐπιφάνειαν τῶν πετρῶν, ὅπου οἱ Τούρκοι διεσκέδαζον τὴν ἡμέραν παίζοντες.

Διὰ νὰ βεβαιωθῇ ὁ ἀναγνώστης ὅτι, ἡ Ἀριστοκρατία τῶν Ἑνετῶν δὲν ἐφείδετο δαπανῶν καὶ προσωπικῶν θυσιῶν ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τῆς Πάργας ὁ παρακατιῶν ἰταλιστὴ ἀντιγεγραμμένος παράγραφος ἐξ ἐπισήμου τινὸς γράμματος τοῦ Κυβερνήτου τῶν Κορυφῶν πρὸς τὸν ἐν Πάργᾳ διοικητὴν εἶναι ἱκανὴ ἀπόδειξις.

Parga sarà sempre l' ochio e l' orechio di Corfù, perciochè dobbiamo tenerla con tutte le forze.

Ἡ Πάργα δηλαδὴ θέλει εἶναι πάντοτε τὸ ὄμμα καὶ ὠτίον τῶν Κορυφῶν, τούτου ἕνεκα ὀφείλομεν νὰ τὴν διατηρῶμεν ὅλαις δυνάμεσιν· ὄμμα καὶ ὠτίον τὴν ὀνομάζει διότι δι' αὐτῆς θέλει βλέπει καὶ ἀκούει πάντοτε ἡ Κυβέρνησις τὰ ἐν Ἠπείρῳ συμβαίοντα, τὸ δὲ κυριώτερον διὰ νὰ τὴν ἔχη προπύργιον τοῦ τότε δυσαναχαιτίστου χειμάρρου τῶν Τούρκων.

Τόσῃ εὐνοίᾳ καὶ τοσαύτας χάριτας ἀπελάμβανον οἱ Πάργιοι παρὰ τῶν Ἑνετῶν ἀπὸ τοῦ 1401 μέχρι τοῦ 1797 ἔτους, ὅτε οἱ Γάλλοι ἐκυρίευσαν τὴν Βενετίαν, καὶ ἄπασαν αὐτῆς τὴν ἐπικράτειαν, οἵτινες τοὺς ὑστέρησαν μὲν ἀφ' ἐνός

τῶν Ἐνετῶν τὰς χάριτας, τοὺς ἀπήλλαξαν δ' ἀφ' ἑτέρου διὰ μῆνας δεκαοκτῶ ἀπὸ τοὺς γειτονικοὺς φόβους.

Ἀναχωρησάντων δὲ τῶν Γάλλων ἀπὸ τῆς Ἑπτανήσου καὶ παραλίω τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος, ὑπέπεσον ἐκ νέου εἰς χειροτέρους τῶν πρώτων κινδύνους, ὡς ἐπομένως γνωσθήσεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Συμμαχία τῶν Παργίων μετὰ τῶν Σουλλιωτῶν.

Κατακτῆσας ὁ Ἀλῆς Πασᾶς τὴν Πρέβυζαν, ὡς ἐν Κεφαλαίῳ ὀγδόῳ τοῦ πρώτου τόμου ἐν συντόμῳ εἴρηται, ἔρριψε παρευθὺς τὸ ὄμμα του καὶ εἰς τῆς Πάργας τὴν κατάκτησιν· οἱ Σουλλιωταὶ ἠσθάνθησαν τότε ἐνδομύχως πρὸς ὃν ἐμελλον νὰ ὑποπέσωσι κίνδυνον, εἰάν δὲν προλάβωσι νὰ ἐνωθῶσι καὶ συμμαχήσωσι μετὰ τῶν Παργίων· ὅθεν μεθ' ἡμέρας τρεῖς ἐστάλησαν δέκα Σουλλιωταὶ εἰς Πάργαν, ὅπως συσκεφθῶσι καὶ ἀποφασίσωσι τὸ πρακτέον περὶ τῆς σωτηρίας καὶ διατηρήσεως τῆς ἀνεξαρτησίας ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, διότι ἀπὸ τῆς κατωτέρω πρὸς τοὺς Παργίους ἐπιστολῆς τοῦ Πασᾶ ἐπέισθησαν ὅτι ἐμελλε νὰ κινηθῆ κατὰ τῆς Πάργας ἢ τοῦ Σουλλίου· ἢ μέθῃ τῆς νίκης, ἢ συρροῇ τῶν Τουρκαλβανῶν εἰς Πρέβυζαν, καὶ ὁ διασπαρεῖς ἐκ τῆς ἀλώσεώς της

φόβος ἦσαν ἀδιαφιλονείκητα τεκμήρια ὑπονοίας· συσχεφθέντες λοιπὸν ἀπεφάσισαν οὕτως· ἐπειδὴ κατὰ τὸ γράμμα μελετᾶ νὰ κινηθῇ ὁ Πασᾶς κατὰ τῆς Πάργας, νὰ προπέμψωσιν οἱ Σουλλιῶται εἰς αὐτὴν τριακοσίους ἐκλεκτοὺς συμπολίτας, συγκειμένους ἀφ' ὄλων τῶν φυλῶν, συσσωματωμένοι οὗτοι μετὰ τῶν Παργίων νὰ προσβάλλωσι τὸν ἐχθρὸν εἰς τὰ μεθόρια, ἐὰν ἔλθῃ, μετὰ διαρκῆ δὲ καὶ ἀνδρείαν ἀντίστασιν νὰ ὀπισθοποδίσωσιν ἐπίτηδες μαχόμενοι μέχρι τοῦ προαστείου, ὅπου πρέπει νὰ ἔμβωσιν εἰς δυνατὰς οἰκίας, προπαρασκευασμένας μὲ ἐπιτηδείους πολεμάρχους πρὸς ἀμυντικὸν πόλεμον, ἅμα δὲ ἰδῶσιν ἀπὸ τοῦ Σουλλίου, (διότι καὶ ὁ πυροβολισμὸς ἀκούεται, καὶ τὰ ὄρια φαίνονται), συγκροτουμένην μάχην ἐπὶ τὰ ὄρια νὰ δράμωσι τὴν νύκτα ἄλλοι τοῦλάχιστον πεντακόσιοι ἀπὸ τὰ ὀπισθεν καὶ ἀποκλείωσι τὴν ἐξοδὸν τοῦ ἐχθροῦ, τοῦναντίον ἐὰν κινηθῇ κατὰ τοῦ Σουλλίου, τότε οἱ Πάργιοι νὰ τοὺς ἐξοικονομῶσιν ἀπὸ τροφᾶς καὶ πολεμεφόδια.

Εἰ μὲν ὁ Πασᾶς, κατὰ τὸ πνεῦμα τῶν κατωτέρω γραμμάτων του, ἐστράτευε κατὰ τῆς Πάργας ἐμελλεν ἀναμφιβόλως νὰ πληρώσῃ διπλοῦν τὸ ὅσον ἀθῶον αἷμα ἔχυσεν εἰς Πρέβυζαν, διότι εἰς τὴν τοποθεσίαν τῆς Πάργας οὐσαν κατωφερῆ, ἀνώμαλον καὶ δασελαιοδενδρώδη προσβάλλεται καὶ ἀποκλείεται ὁ ἐχθρὸς ἀπὸ τὰ ὀπισθεν εἰς τρόπον ὥστε, ἦτο ἀπίθανον νὰ σωθῇ τὸ

ἡμισυ τοῦ στρατεύματός του· δὲν ἐβράδυνεν ὁμως ν' ἀντηχήσῃ εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ ἢ μεταξὺ Παργίων καὶ Σουλλιωτῶν συμμαχία, καὶ ἐν ταύτῃ νὰ αἰσθανθῇ ὅτι τὸ κατὰ τῆς Πάργας κίνημά του ἐμελλε ν' ἀμαυρώσῃ μὲ σημαντικὴν ζημίαν, καὶ αἰσχύνην τὰ κατὰ τῆς Πρεβύζης τροπαιὰ του· ἠναγκάσθη διὰ τοῦτο νὰ ἐπιχειρισθῇ τοὺς κατωτέρω τρόπους καὶ μέσα πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ του.

(Τ. Σ.) Ἐπὶ τὸν Ἀλῆ Πασᾶ.

Εἰδησις πρὸς ἐσᾶς τοὺς Παργιώτας, ὅτι ἐβεβαιωθήκετε, ὁ πόλεμος ὅπου ἔγινε σήμερον καὶ ἐζάπῳσα (ἐκυρίευσα) τὴν Πρεβύζαν, διὰ τοῦτο γὰ ὅπου σᾶς γράφω καὶ σᾶς δίδω τὴν εἰδησιν, ὅτι μάνταμ, (ἐπειδὴ) ὅπου εἶστε γείτονες, ἐγὼ πόλεμον μετ' ἐσᾶς δὲν θέλω, μόνον νὰ κινήσητε δύο τρεῖς νομάτοι νὰ ἔλθετε ἐδῶ νὰ κουβεντιάσωμεν (ὀμιλήσωμεν), καὶ νὰ γείνετε τοῦ βασιλέως μου, καὶ ὅτι νιζάμι (πολιτικὴν διοίκησιν) θελήσετε, νὰ σᾶς δώσω, ἀμμὰ δὲν θέλετε, νὰ ξέρετε ποῦ ἔχω καὶ μετ' ἐσᾶς πόλεμον, καὶ τὸ κρῖμα εἰς τὸν λαιμὸν σας.

Πρεβύζα τρίτη ἀζάμ (ἐσπέρας) 1798 ὀκτωβρίου 12.

Περιττὴν καὶ μικροψυχίας σημεῖον ἐγκρίναντες οἱ Πάργιοι τὴν ἀπάντησιν, ἠτοίμαζον τὰ ὅπλα μετὰ τῶν Σουλλιωτῶν καὶ Γάλλων νὰ τὸν ἀντικρούσωσιν ἐν τοῖς μεθορίοις, αὐτὸς δὲ ἀπορῶν διὰ τὴν σιωπὴν καὶ ἀδιαφορίαν τῶν Παρ-

γίων, μεθ' ἡμέρας τέσσαρχς τοῖς ἔπεμψε καὶ δευτέρα ἐπιστολὴν μ' ἐπίτηδες σημαντικὸν αὐλικόν του, διατάξας ἅ περιμεῖνη καὶ λάβῃ ὁ ἴδιος τὴν ἀπάντησιν.

(Τ. Σ.) Ὅρισμὸς τοῦ ὑψηλοτάτου
Ἀλῆ Πασᾶ.

Εἰς ἐσᾶς Παργιώτας, ἄλλο δὲν σᾶς γράφω, μοναχὰ καὶ ἄλλην φορὰν σᾶς ἔγραψα καὶ δὲν ἔβαλετε αὐτὶ εἰς τὰ λόγια μου, μόνον στέκεσθε Μαγρούριδες (ὑπερήφανοι), καὶ αὐτὸ τὸ μαγρουλῆκι δὲν σᾶς ἐβγαίνει σὲ καλὸ μὲ τὸ νὰ ἔχω κᾶτι ἄλλαις δουλαῖς ἀλλοιώτικαις κατὰ τὸ παρόν· ἐγὼ δὲν θείλω τὸν χαλασμόν σας μόνον νὰ εἴμαστε γείτονοι καθὼς εἴμαστε, καὶ τὸ μεράμι μου (ἢ θέλησίς μου), οὔτε γιὰ νὰ σᾶς χαλάσω εἶναι, οὔτε Τούρκους νὰ στείλω αὐτοῦ, μόνον νὰ διώξετε τοὺς Σουλιώτας, καὶ νὰ σκοτώσετε τοὺς Φραντζέζους ὅπου εἶναι αὐτοῦ καὶ σᾶς στέλλω τὸν Χασᾶν Ἐφέντην καὶ σᾶς κουβεντιάξει τὰ πάντα στοματικά· ὄχι ἄλλο.

Πρέβυζα 16 Ὀκτωβρίου 1798

Διὰ νὰ ματαιώσωσι τὰς ἐλπίδας τοῦ Πασᾶ, γνωστοποιήσωσι ταύτοχρόνως τὰ φρονήματα καὶ ἀπόφασίν των, διεύθυνον διὰ τοῦ ἰδίου Χασᾶν Ἐφέντη τὴν ἀκόλουθον ἀπάντησιν.

Ὑψηλότατε Α. Πασᾶ σὲ προσκυνοῦμεν.

Ἐλάβομεν τὰ δύο σου γράμματα καὶ ἔχαρημεν διὰ τὴν ὑγείαν σου· τὴν ὑπεταγὴν ὅπου

ζητεῖς ἀπὸ ἡμᾶς, εἶνα ἀδύνατον νὰ τὴν ἀπολαύσης, ἐπειδὴ ἂ ζωντανά σου παραδείγματα μᾶς παρακινοῦν ὅλους εἰς τὸν ἔνδοξον καὶ ἐλεύθερον θάνατον, αἱ ὅχι ποτὲ εἰς τὸν ἄτιμον καὶ τυραννικὸν ζυγόν· μᾶς γράφεις νὰ διώξωμεν τοὺς Σουλλιώτας καὶ σκοτόσωμεν τοὺς Φραντζέζους· τοῦτο ὅχι μόνον δὲν δυνάμεθα νὰ τὸ κάμωμεν, ἀλλὰ καὶ ἂν ἠδυνάμεθα πάλιν ἤθελε τὸ ἀποφύγωμεν, διότι ἡ πατρίς μας ἔχει τέσσαρας αἰῶνας ὅπου καυχᾶται, διὰ τὴν καλὴν τῆς πίστιν, τὴν ὁποίαν πολλάκις καὶ μὲ τὸ αἷμα τῆς ὑπερσπισε· πῶς λοιπὸν ἡμεῖς τῶρα ν' ἀμαυρώσωμεν τὴν δόξαν καὶ ὑποληψίην τῆς; Ποτέ.

Τὸ νὰ μᾶς φοβερίζης ἀδίκως εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν σου, ἀλλ' οἱ φοβερισμοὶ δὲν εἶναι ἴδιον τῶν μεγάλων ἀνθρώπων· καὶ τὸ ἄλλο ἡμεῖς δὲν ἐγνωρίσαμεν ποτὲ τὸ χρῶμα τοῦ φοβερισμοῦ, ὅσον ἐσυνειθίσαμεν τὸν ἔνδοξον πόλεμον διὰ τῆς πατρίδος τὰ δίκαια·

Ὁ Θεὸς εἶναι δίκαιος, ἡμεῖς ἔτοιμοι, ἡ ὥρα περιμένεται νὰ δοξασθῇ ὁ νικητὴς· ὑγίαινε.

Πάργα 19 Ὀκτωβρίου 1798

Ὅλοι οἱ Πάργιοι
μικροὶ καὶ μεγάλοι.

Καὶ τὰς δύο ἐπιστολάς τοῦ Πασᾶ καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀπάντησιν ἐγνωστοποίησαν οἱ Πάργιοι πρὸς τοὺς Γάλλους, τοὺς ἐβεβαίωσαν ἐν ταυτῷ, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἔχωσι τὴν παραμικρὰν

ὑπόνοιαν περὶ τῶν ὄσων γράφει ὁ Πασᾶς· καὶ τὸν ἀκέραιον χαρακτῆρα καὶ τὴν μεγαλοφυχίαν ἐπήνεσαν τῶν Παργίων οἱ Γάλλοι, ὑποσχεθέντες νὰ συναποθάνωσι μετ' αὐτῶν, ὄντες ὑπὲρ τοὺς ἑκατὸν πεντήκοντα, ἐὰν ὁ Πασᾶς ἤθελε κινηθῆ κατὰ τῆς Πάργας· ἀλλ' ἐπειδὴ πρὸ τριῶν ἡμερῶν εἶχον πέμψει μυστικῶς οἱ Πάργιοι δύο πρέσβεις πρὸς τοὺς Ναυάρχους τοῦ Ῥωσσοθωμανικοῦ στόλου Οὐσακὸφ καὶ Καδὶρμπεη διὰ ν' ἀσφαλίσωσι τὴν Πατρίδα των ὑπὸ τὴν σκέπην καὶ προστασίαν τῶν δύο Αὐτοκρατόρων, ἐνέκρινον συμφερότερον νὰ παρακαλέσωσι τοὺς Γάλλους νὰ διαβιβασθῶσι μ' εὐχαρίστησίν των εἰς τὴν Κέρκυραν, διότι οὐτ' ἀπὸ τῶν στόλων ἐκινδύνευον πλέον ἔνεκεν αὐτῶν, οὐτ' ὁ Ἄ. Παῖδᾶς εἶχεν εὐλογοφανῆ αἰτίαν ἔπειτα νὰ κινηθῆ κατὰ τῆς Πάργας· ταύτην τὴν γνώμην ἐδέχθησαν εὐχαρίστως οἱ Γάλλοι, ἦν καὶ τῆ ἰδίᾳ νυκτί ἐπραγματοποίησαν· πρὶν δὲ ἐπιστρέψωσιν οἱ ἀπεσταλμένοι ἐκ τῶν στόλων, τοὺς ὁποίους εὗρον πλέοντας μεταξὺ Ζακύνθου καὶ Πελοποννήσου, ἀπήντησεν ὁ Πασᾶς ὡς ἀκολούθως.

(Τ. Σ.) Ὅρισμὸς τοῦ ὑψηλοτάτου Α. Πασᾶ.

Εἰς ἐσᾶς Παργιώτας, ἄλλο δὲ σᾶς γράφω, μοναχὰ τὸ χαρτί (τὸ γράμμα) ὅπου μὲ ἐστείλετε εἶναι ἀτζαμήτικον (ἀμαθέστατον) καὶ μαγρούρικον (ὑπερήφανον), καὶ δὲν εἶναι φρόνιμο χαρτί, καὶ ἡ γνώσις ἀκόμη δὲν ἤρθεν εἰς τὸ κεφάλι σας·

καὶ τοῦτο σᾶς λέγω ὅπου ἔλατε νὰ κάμετε καθὼς ὀρίζει ὁ εὐς, ὅτι ἐτούταις ἢ δουλαῖς εἶναι ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ χ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους· καὶ ἂν θέλετε νὰ εἴμεστε γειτόνοι, κάμετε καθὼς σᾶς γράφω, ἀμμὰ δὲν ἔλετε, τὸν Θεὸν σᾶς βάζω χαβαλὲ (βάρος), καὶ τὸ κριμα εἰς τὸν λαιμόν σας δι' ἐκεῖνο, ὅπου ἔχει νὰ γένη ἐξ ἀποφάσεως· ὁ καιρὸς περνάει, ὁ κόσμος (τὸ στράτευμα) μαζώνεται, καὶ ὕστερον δὲν ἔχω τίποτε εἰς τὸ χέρι μου (ἐξουσίαν μου), καὶ ἂν θέλετε, ἔλατε εἰς τοῦ λόγου σας (εἰς τὸν ἑαυτὸν σας), καὶ καρτερῶ ἀπόκρισιν σας μὲ τὸν Χασᾶν ἐφέ.την.

Πρέβυζα 22 ὀκτωβρίου 1798.

Τὴν ἐπαύριον μετὰ τὴν παραλαβὴν τῆς ἐπιστολῆς ἐφθασαν καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι φέροντες χαροποιὰς ἀγγελίας, ὅτι ἐδέχθησαν δηλαδὴ οἱ στόλαρχοι τὴν ὑποταγὴν τῶν ὑποσχεθέντες ὅτι, εἰς τὸ ἐξῆς δὲν θέλει φοβοῦνται παρ' οὐδενὸς ὄντες ὑπὸ τὴν σκέπην καὶ ὑπεράσπισιν τῶν δύο Αὐτοκρατόρων· ἐξέφρασαν πρὸς τούτοις προφορικῶς εἰς τοὺς ναυάρχους καὶ τὰς ἀπειλὰς τοῦ Ἄλῃ Πασᾶ κατὰ τῆς Πατρίδος τῶν· ὅθεν ἐπρόσθεσαν εἰς τὸ τέλος τοῦ δοθέντος εἰς αὐτοὺς παρὰ τῶν Ναυάρχων ἐπισήμου γράμματος, καὶ τοὺς ἐξῆς λόγους, «Θέλετε ἐμπιστευθῆ καὶ τὸν Ἄλῃ Μπέη»· διὰ νὰ μὴ φανῶσιν λοιπὸν παρήκοοι, δοκιμάσωσι πρὸς τούτοις καὶ τὴν γνώμην τοῦ Πασᾶ, ἀπεφάσισαν νὰ πέμψωσιν ἐπιτροπὴν πρὸς αὐ-

τόν, ὅπως γνωστοποιήσῃ τὴν τῶν στολάρχων πρὸς αὐτοὺς σκέπην καὶ ὑπεράσπισιν, προσφέρῃ δὲ καὶ ἐκ μέρους τῆς Πάργας φιλικὴν τινα σχέσιν καὶ σέβας στρατάρχην ὄντα τῶν Ἑπειρωτικῶν ὄπλων· ἢ ἐπιτροπὴ μὴ ἀγνοοῦσα τοὺς δολίους σκοποὺς τοῦ Πασᾶ ἐξέφρασεν εἰς τοὺς συμπολίτας τὰ ἐξῆς. « Συμπατριῶται! εἴαν ὁ Πασᾶς εὐχαριστηθῇ εἰς μονὴν τὴν φιλικὴν σχέσιν καὶ ταπεινὰ σεβάσματα μας, καλῶς, εἰ δὲ βιάσῃ ἡμᾶς νὰ τῷ παραχωρησωμεν ζητήματα ἐπιζήμια διὰ τὴν Πατρίδα, τότε τί πρέπει νὰ πράζωμεν; νὰ ἐνδώσωμεν, ἢ νὰ διακινδυνεύσωμεν; τούτου ἕνεκα παρακαλοῦμεν νὰ μᾶς δοθῇ ἐγγράφως ὅ,τι πρέπει νὰ πράζωμεν, διὰ νὰ μὴν ὑποπέσωμεν ἔπειτα εἰς τὴν ὀργὴν τῆς Πατρίδος ». Τοῖς ἐχορηγήθη τὸ ἐπόμενον ἔγγραφον.

Ἡμεῖς οἱ κάτωθεν ὑπογεγραμμένοι προεστῶτες τῆς Πάργας βλέποντες τὰ παρόντα περιστατικὰ τῆς Πατρίδος μας, τὰ ὅποια τρέχουν μετὰξὺ ἡμῶν καὶ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, ἐκλέξαμεν καὶ ἀπεφασίσσαμεν ὅλοι συμφώνως τοὺς συμπατριώτας μας κυρίους Νικόλαον Πετζάλην, Δημάκην Δεσίλαν Μάστρακα, Ἀθανάσιον Δεσίλαν Πάντζαν καὶ Πανταζῆν Βασιλᾶν, νὰ διαβιβασθῶσιν εἰς Πρέβυζαν καὶ παρουσιασθῶσιν εἰς τὸν Ἀλῆ Πασᾶν ὡς ἐκ μέρους τῆς Πατρίδος μας, προσφέροντες πρὸς αὐτὸν φιλικὴν προσκύνησιν, ὡς διατάχθημεν ἐκ τῶν δύο Βασιλικῶν Ναυάρχων Οὐσακόφ καὶ Καδίρμπεη, ἂν δ' ἐξ ἐναντίας ὁ ρηθείς

Πασᾶς δὲν εὐχαριστηθῆ εἰς μόνον τὴν προσκύνη-
 σιν, ἀλλ' ἐπιμένει νὰ τοὺς στενοχωρήσῃ, κατὰ
 τὴν συνθήειάν του, αὐθαιρέτως, διὰ νὰ δεχθῶσι
 καὶ ὑπογράψωσι κακὴν τινα συνθήκην κατὰ τῆς
 Πατρίδος, ἡμεῖς ὅλοι συμφώνως, διὰ ν' ἀποφύ-
 γωσι τὸν κίνδυνον, τοὺς δίδομεν τὴν ἄδειαν νὰ
 μὴν ἀντιτείνωσιν ἐπιμόνωσ εἰς τὴν ἐπικίνδυνον
 αὐθαιρεσίαν του, ἐπειδὴ αἱ τοιαῦται συνθήκαι
 δὲν θέλει ποτὲ λάβωσι κῦρος, καὶ οὕτως ὑπο-
 γραφόμεθα.

Τῆ 25 ὀκτωβρίου Πάργα 1798.

Οἱ πρόκριτοι τῶν φυλῶν.

Γιαννάκης Δεσίλας Μάστρακας.

Νικολὸς Δεσίλας Τζοῦχο.

Ἀναστάσιος Βασιλᾶς.

Γρηγόριος Βασιλᾶς.

Δημήτριος Μαστοροσπύρου Πετζάλης

Ἀθανάσιος Πετζάλης.

Δημήτριος Μαυρογιάννης.

Γιάννης Μανιάκης.

Παναγιώτης Ζοῦλας.

Νικολὸς Βυρβιτζιώτης

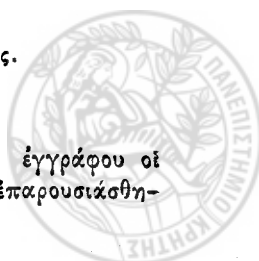
Ἀντώνιος Βέργος.

Ἀθανάσιος Κορκοτζάκης.

Βαγγέλης Κάφειρης.

Γιάννης Ζούγρης.

Ἀσφαλισθέντες διὰ τοιούτου ἐγγράφου οἱ
 ἐπίτροποι ἀπέπλευσαν, φθάσαντες ἐπαρουσιάσθη-

σαν εἰς τὸν Πασᾶν, πρὸς ὃν ἐπρόσφερον ἐκ μέ-
 ρους τῆς Πατρίδος τὴν φιλικὴν προσκύνησιν, ἐκ-
 φράσαντες ταύτοχρόνως καὶ τὰς διαταγὰς τῶν
 στολάρχων· ὁ δὲ Πασᾶς ἀπήντησεν εἰς αὐτοὺς
 ἀποτόμως καὶ μὲ τὸ φυσικόν του ἀγέρωχον, ὡς
 ἐξῆς. « Παργιωῖται! ὅσα μ' εἶπατε ἕως τώρα,
 καὶ ὅσα ἄλλα θὰ μὲ εἴπετε, ὅλα εἶναι χαμένα
 καὶ μπόσικα (ἀσήμαντα)· αὐτοὶ ποῦ ἔχουν τὰ
 καράβια ὀρίζουν μόνον τὴν θάλασσαν, ἐγὼ ἔχω
 φερμάνι ἀπὸ τὸν Βασιλέα μου, ὅποῦ μὲ προ-
 στάζει νὰ πάρω Πρέβυζαν, Πάργαν καὶ Βόνι-
 τζαν· λοιπὸν ἐδῶ ποῦ ἤλθετε σ' ἐμένα ὡς βεκί-
 ληδες (πληρεξούσιοι) ἀπὸ τὸν τόπον σας, πρέπει
 χωρὶς ἄλλο νὰ μοῦ δώσετε τὴν Πάργαν μὲ συμ-
 φωνίαν, ὅποῦ συμφέρει καὶ εἰς τὸ Δεβλέτι καὶ
 εἰς ἐσᾶς, ἀλλέως δὲν γίνεται »· ἐκ τῶν ἀπεσταλ-
 μένων μόνον ὁ Δημάκης Δεσίλας Μάστρακας
 ἐτόλμησε νὰ εἶπη τὰ ἀκόλουθα « οἱ συμπατριῶ-
 γαί μας, ὑψηλότατε, δὲν μᾶς ἔδωκαν τὴν ἐξου-
 σίαν νὰ διαπραγματευθῶμεν κάμμίαν συνθήκην
 μὲ τὴν ὑψηλότητά σου, ἐὰν ὁμως τὴν ζητῆτε μὲ
 εὐνίαν, ἡμεῖς τὴν ὑπογράφομεν, ἀλλ' ὁ τόπος
 μας ἅμα τὴν ἴδῃ θὰ τὴν ἀπορρίψῃ ὡς χαρτίον
 ἄγραφον »· χωρὶς νὰ δώσῃ ἄλλην ἀπάντησιν διέ-
 γαξεν ἀμέσως τὸν γραμματικόν του, ὁμοῦ καὶ
 τὸν Μητροπολίτην τῆς Ἄρτης Ἰγνάτιον, νὰ συν-
 τάξωσι συνθήκην, ἣτις εἶναι ἡ ἀκόλουθος.

Συνθήκη τῶν ἐπιτρόπων τῆς Πάργας
μετὰ τοῦ Ἄλῃ Πασᾶ

Διὰ τοῦ παρόντος δηλοποιεῖται, ὅτι ἡμεῖς οἱ ἐγκάτοικοι τῆς Πάργας, ἀφοῦ ἐπληροφορήθημεν, ὅτι ἐξερράγη ὁ διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης πόλεμος καὶ ἔγινεν ἡ ἀπόφασις κατὰ τῶν Φραντζέζων νὰ διωχθῶν ἀπὸ τὸν Λεβάντε, εὐθὺς ὅπου ἐπλησί-
ασεν ὁ βασιλικὸς στόλος εἰς τοῦτα τὰ νερά, μόνοι
μας ἐδιώξαμεν τοὺς Φραντζέζους ἀπὸ τὴν περι-
οχὴν μας καὶ ἐμείναμεν ἐλεύθεροι· ἔπειτα ἀφοῦ
ἐπληροφορήθημεν, ὅτι τὸ ὑψηλὸν καὶ κραταιὸν
Δεβλέτι τοῦ Ἄλῃ Ὀσμὰν μὲ προσκυνητὸν φερ-
μάνι μᾶς προσκαλεῖ εἰς τὴν ὑποταγὴν καὶ προ-
στασίαν του, καὶ ἐδιώρισε δι' αὐτὸ τοῦτο τὸν
ὑψηλότατον Ἄλῃ Πασᾶν Βαλῆν τῶν Ἰωαννίνων,
Σερασκέρην (ἀρχιστράτηγον) εἰς τὰ διὰ ξηρᾶς
Στρατεύματα, ἐπήγαμεν καὶ ἐπροσκυνήσαμεν
τὴν ὑψηλότητά του εἰς Πρέβυζαν, ὡς ἄνθρωπον
βασιλικὸν καὶ δυνάμει τοῦ παρόντος μας ἐνυπο-
γράφου γράμματος ὑποτάττομεν τὸν ἑαυτὸν μας
ἀντάμα μὲ τὸ Κάστρον καὶ ὅλην τὴν περιοχὴν
τοῦ τόπου μας εἰς τοὺς πόδας καὶ προστασίαν τοῦ
ὑψηλοῦ Δεβλετίου μὲ τὰ κατωτέρω προνόμια,
ὅπου ἡ ὑψηλότητά του ὡς ἐπίτροπος πληρεξού-
σιος τοῦ ὑψηλοῦ Δεβλετίου μᾶς ἐσυμφώνησε καὶ
μὲ τὴν ἰδίαν του ὑπογραφὴν καὶ σφραγίδα μᾶς
ἐβεβαίωσε.

α'. Ὁ τόπος μας ἡ Πάργα νὰ διδῆ κατ'
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡΓΑΣ

ΕΙΣΒΛΙΟΘΗΚΗ

ἔτος εἰς τὸ ὑψηλὸν Δεβλέτι διὰ κάθε λογῆς δόσιμον φλωρία πολιτικά Ζέρια διακόσια, καὶ ὄχι ἄλλο τίποτες περισσότερον, ἦτοι νὰ ἦναι ἐλεύθεροι ἀπὸ κάθε ἄλλο βάρος, τὰ ὅποια νὰ δίδωνται εἰς κάθε τρεῖς χρόνους· καὶ ἔχοντες ἐγγράφως ἀπόδειξιν ἀπὸ τον τόπον οἱ κάτοικοι τῆς Πάργας νὰ μὴν ἐνοχλῶνται εἰς νανένα μέρος τῆς ἐπικρατείας τοῦ ὑψηλοῦ Δεβλετίου ἀπὸ χαρατζίδες καὶ κολτίδες των.

β'. Παντιέραν νὰ ἔχη ὁ τόπος εἰς τὰ καίκια τὴν Τουρκικὴν, καὶ εἰς τὸ Κάστρον νὰ ἦναι ἡ Τουρκικὴ καὶ τοῦ τόπου ἀντάμα, καὶ εἰς ταῖς σκάλας ὅπου πηγαίνουν οἱ πραγματευταὶ Παργινοὶ νὰ μὴν ἔχουν νὰ δίδουν, ἔξω τὸ βασιλικὸν γιουμπροῦκι (Τελώνιον) τρία τὰ ἑκατὸν μόνον, καὶ ὄχι ἄλλο τίποτες περισσότερον, καὶ νὰ κάμουν τὸ ἀλησβεῖησι τους (δοσοληψίαν) ἀνενόχλητα καὶ σερπέσκια (ἀνεμπόδιστα).

γ'. Ἡ διοίκησις τοῦ τόπου νὰ εἶναι ἀριστικὴ ἐπάνω εἰς τοὺς ἐντοπίους, καὶ οἱ ἴδιοι κάτοικοι νὰ ἔχουν καὶ τὰ ἄρματα εἰς τὴν ἐξουσίαν τους διὰ τὴν φύλαξιν τοῦ τόπου.

δ'. Τοῦρκοι μέσα εἰς τὴν Πάργαν νὰ μὴν ἠμποροῦν νὰ κατοικήσουν, μήτε νὰ ἐμβαίνουν μέσα ἀρματωμένοι νὰ ἐνοχλοῦν τὸν τόπον, ἀλλὰ, ἂν ἔχουν δουλιάν τους, νὰ ἀπερνοῦν ὡς μουσαφύριδες (διαβατικοί).

ε'. Τὸ σύνορον τῆς Πάργας νὰ σταθῆ καθὼς ἦτον καὶ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Βενετζιάνου, καὶ ὁ

καθένας ἀπὸ τοὺς κατοίκους νὰ ἐξουσιάζῃ, ὡς πρότερον, τὰ ἴδια του κτήματα.

Ε'. Ὁ Πασᾶς τοῦ Δελβίνου μὲ πρόφρασιν, ὅτι νὰ ἦναι ἡ Πάργα Σαντζάκι του *) νὰ μὴν ἔχῃ νὰ τοὺς ἐνοχλῇ μὲ τρόπον κανένα, ἀλλὰ νὰ ἦναι ἡ Πάργα ὑπὸ τὴν προστασίαν καὶ διαφέντευσιν τοῦ Ὑψηλοτάτου Γιαννῆ Βαλεσῆ Ἀλῆ Πασᾶ, διὰ νὰ τοὺς διαφεντεύῃ ἀπὸ τὴν ἐνόχλησιν τῶν γειτόνων, καὶ εἰς κάθε ἄλλην σκέπην καὶ περίστασιν.

Ζ'. Ὑπόσχονται οἱ Παργινοὶ διὰ νὰ φυλάξουν καὶ τώρα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τὸν ἅπαντα ἄκραν πίστιν καὶ σαδακάτι (ὑποταγὴν) εἰς τὸ ὑψηλὸν Δεβλέτι, καὶ παρακαλοῦν τὸ ἔλεος τῆς Κραταιᾶς βασιλείας διὰ νὰ τοὺς ἐπικυρώσῃ τὰ ἀνώτερα προνόμια μὲ ἔγγραφον βασιλικὸν προσκυνητὸν ὄρισμόν τὰ ὁποῖα αὐτὰ κατὰ τὸ παρὸν μᾶς ἐπεκύρωσε μὲ τὴν ὑπογραφὴν καὶ σφραγίδα τοῦ Ὑψηλοτάτου Ἀλῆ Πασᾶς ἐφέντης μας ὡς ἀπὸ μέρους τοῦ ὑψηλοῦ Δεβλετιοῦ πληρεξούσιος, καὶ ἡμεῖς οἱ βεκίληδες τῆς Πάργας, ὁποῦ μὲ τὸν πανιερώτατον Μητροπολίτην τῆς Ἄρτας ἀξιόπιστον ἐγγυητὴν τῶν ἀνωτέρω ἤλθομεν ἀπὸ τὸν τόπον μας τὴν Πάργαν πληρεξούσιοι δι' αὐτὸ τοῦτο, καὶ ἐβεβαιώσαμεν τὰ ἴδια κεφάλαια μὲ ταῖς ὑπογραφαῖς μας διὰ διηνεκῆ ἔνδειξιν καὶ

*) Κυρίως δηλοῖ σημαίαν, ἀναφορικῶς δὲ καὶ ὅλην τὴν δικαιοδοσίαν τῆς Σατραπίας τοῦ Πασᾶ Δελβίνου, εἰς τὴν ἐποίαν ὑπάγεται καὶ ἡ Πάργα καὶ τὸ Σούλλιον.

ἀσφάλειαν πρὸς τούτοις ὑποσχόμεθα, ὅπου τῶρα καὶ διὰ πάντοτε νὰ γνωρίζωμεν τοὺς ἐχθροὺς τοῦ ὑψηλοῦ Δεβλετίου διὰ ἐχθροὺς ἐδικοὺς μας *) καὶ μὲ τὴν δύναμιν ὅπου ἔχει ὁ τόπος μας νὰ τοὺς κυνηγοῦμεν, καὶ μὲ κανένα τρόπον νὰ μὴν τοὺς ζυγώνομεν εἰς τὰ σύνορά μας, οὔτε νὰ τοὺς δίδωμεν βοήθειαν.

Ἄλῃ Πασᾶς

(Τ. Σ.) Πρέβυζα 30 Ὀκτωβρίου 1798.

Ὡς διωρισμένος καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη διὰ τὸν συμβιβασμὸν τῶν ἄνωτέρω.

Ἰγνατίος ὁ Μητροπολίτης τῆς Ἄρτης βεβαιῶ.

Νικολὸς Πετζάλης βεβαιῶ τὰ ἄνωθεν.

Πανταζῆς Βασιλᾶς βεβαιῶ τὰ ἄνωθεν.

Δημάκης Δεσίλας Μάστρακας βεβαιῶ τὰ ἄνωθεν.

Ἀθανάσιος Δεσίλας Πάντζας βεβαιῶ τὰ ἄνωθεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Ἀποβολὴ τῶν Συνθηκῶν.

Ἡ διαληφθεῖσα συμφωνία δὲν ἐπήγαγεν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τοῦ Πασᾶ, ὡς μὴν ἔχοντος τοιαύτας πολιτικὰς γνώσεις, ἀλλ' ἀπὸ τῆς κανονίας τοῦ Μητροπολίτου Ἰγνατίου, τοῦ ἐπιστηθίου τότε ὑπουργοῦ του, ὅστις διὰ ν' ἀπατήσῃ τοὺς

*) Ἐχθροὺς ἐνταῦθα ἔννοεῖ κυρίως τοὺς Σουλλιώτας καὶ τὸν Μουσταφᾶ Πασᾶ τοῦ Δελβίνου.

Παργίους, (ἐπειδὴ ἄλλα κατ'ἰδίαν τοῖς ὑπέσχετο), συνέταξε συνθήκην εὐχάριστον μὲν κατ' ἐπιφάνειαν διὰ τινὰ προνόμια, ἐπιτηδεῖαν δὲ διὰ τοὺς καταχθονίους σκοποὺς τοῦ ἡγεμόνος· καὶ διὰ νὰ τοὺς ἀποκοιμήσῃ περισσότερον ὑπέγραψε καὶ τὸν ἑαυτὸν του ἀξιόπιστον ἐγγυητὴν τῆς συμφωνίας*) ἀλλ' ἅπασαι αὐταὶ αἱ ἀπατηλαὶ προσπάθειαι καὶ ἀγῶνες, καὶ ἄλλα ὅσα σκευωρήματα ἐμεταχειρίσθησαν μετὰ ταῦτα ἐματαιώθησαν διόλου.

Ἀποπερατωθεῖσης τῆς συνθήκης ἐπανῆλθον οἱ ἐπιτρόποι εἰς τὴν πατρίδα, μόλις εἶχον ἀγκυροβολήσῃ τὸ πλοῖον εἰς τὸν κατὰ δυσμᾶς λιμένα, ὅπου ἀμέσως ναύτης τις Πάργιος παραμελήσας ἐπιτηδῆς τὸ ἔργον του, ἔσπευσε δρομαίως πρὸς τὴν πόλιν μεγαλοφωνῶν καθ' ὁδὸν καὶ λέγων « μᾶς ἐπώλησαν ἀδελφία, μᾶς ἐπώλησαν εἰς τὸν Ἄλῃ Πασᾶ » τοῦτον τὸν λόγον ἀκούσαντες οἱ Πάργιοι ὤρμησαν ὦπλισμένοι κατὰ τῶν ἐπιτρόπων, οἵτινες ἰδόντες μακρόθεν τὸν λαὸν φερόμενον κατ' αὐτῶν ὀργίλως, φοβηθέντες κατέφυγον διεσπαρμένοι εἰς ἐλαιῶνας, κήπους, λάκκους καὶ βάτους· πρὸς τούτοις ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν κατὰ διαταγὴν τοῦ Πασᾶ, Τοῦρκόν τινα**), ὅστις ἐκά-

*) Ὁ αὐτὸς Ἰγνάτιος συνήρῃσε καὶ εἰς τὴν ἀλωσιν τῆς Πρεβύζης· βρα κεφ. ὀγδόω.

**) Ὁ Τοῦρκος ἐσυνωδεύθη μετὰ τῶν ἐπιτρόπων διὰ νὰ ὑψώσῃ τὴν σημαίαν τῆς Ὀθωμανικῆς εἰς τὸ φρούριον, κατὰ τὴν συνθήκην, καὶ γνωρισθῇ κατὰ συνέπειαν φρούραρχος· διὰ πολλῶν δεήσεων ἔσωσεν αὐτὸν ἐκ τοῦ κινδύνου ὁ συγγραφεύς.

λυπτεν ὑπὸ τὴν χλαμύδα του Τουρκικὴν σημαίαν τοῦτον ἰδὼν ὁ λαὸς ἐφώρμησε νὰ κατακερματίσῃ ἐκτάδην προπηλακισθεὶς ὁ δυστυχῆς, καὶ ἤμιθανῆς ὦν ὑπὸ τοῦ τρόμου, ἐφώναζε « Πάργιοι! τί ἔχετε μαζύ μου; Τί σᾶς ἔκαμ., Ἐγὼ ἕνας δοῦλος ἀπεσταλμένος εἶμαι· δὲν μὲ θέλετε, πηγαίνω ὀπίσω· ἐγὼ εἰς παλαιὸν χωρίο καινούριον ἀντάτι (ἔθιμον) δὲν κάμνω ». Διατρίψας τινὰς ἡμέρας ἐπ' ἐλπίδι νὰ τοὺς κατηχήσῃ, ἐπειδὴ τὸν ἐπερίπαιζον τινὲς λέγοντες, ὅτι οἱ μεθυσμένοι μόνον δὲν θέλουσι τὸν Ἀλῆ Πασᾶ, ἀναχώρησεν ἔπρακτος· πρὸ μιᾶς ἡμέρας τῆς ἀνεχωρήσεώς του εἶχε φθάσῃ πλοῖον σταλὲν ἐπίτηδες ὑπὸ τοῦ Πασᾶ διὰ νὰ τὸν λάβῃ, καθότι ἔμαθε προλαβόντως τὰ συμβάντα, ἔφερε πρὸς τοὺτους καὶ ἐπιστολὴν διευθυνομένην πρὸς μόνους τοὺς εἰς αὐτὸν ἀποσταλέντας.

(Τ. Σ.) Ἀπὸ τὸν Ἀλῆ Πασᾶ.

Πρὸς ἐσᾶς Παργιώτας Νικολὸ Πετζάλῃ,
καὶ Δημάκῃ Δεσίλᾳ Μάστρακα, καὶ Ἀθανάσῃ
Δεσίλᾳ Ἰωάννου.

Ἄλλο δὲν σᾶς γράφω, μοναχὰ ἐγὼ ἔστειλα τὸν ἀνθρώπον μου αὐτοῦ, καὶ ἔχει ἐπτὰ ὀκτὼ ἡμέρας, καὶ ἀκόμη δὲν ἐφάνηκε νὰ γυρίσῃ ὀπίσω, καὶ γιὰ ὅπου στέλλω τὴν βάρκα μου διὰ νὰ τὸν πάρῃ· μάνταμ ὅπου δὲν ἐφάνηκε νὰ ἔλθῃ ἕως τώρα ἐμβῆκα σὲ σουμπεέ, καὶ διὰ τοῦτο ἔστειλα νὰ τὸν πάρῃ ὄχι ἄλλο καὶ ὑγιαίνετε.

Ἡ Πρέβυζα 6 Νοεμβρίου 1789.

Ἐπειδὴ ἰδίους ὄμμασιν εἶδεν, ἐπειράθη προσ-
 ἔτι ὄλα τὰ συμβάντα καὶ τὸ πνεῦμα τῶν Παρ-
 γίων ὁ Τοῦρκος, καὶ οὔτε ὁ Πασᾶς (προσποικη-
 θεὶς ἄγνοιαν) ἐξέφρασε τι διὰ τῆς ἐπιστολῆς περὶ
 τοῦ ἀντικειμένου, περιττὸν ἐνόμισαν οἱ Πάργιοι
 ν' ἀπαντήσωσιν ἀμέσως, καὶ τὸ κυριώτερον,
 διότι ἡ ἐπιστολή του διευθύνετο εἰς μόνους τοὺς
 ἐπιτρόπους ἐκαιροφυλάκτου ὄθεν νὰ ἐπιτύχωσιν
 ἀρμοδιώτερας καὶ νομιμοτέρας περιστάσεως, τὴν
 ὁποίαν δὲν ἐβράδυνε νὰ δώσῃ ὁ ἴδιος Πασᾶς κα-
 ταγγέλλων πρὸς αὐτοὺς μ' ἐπίτηδες διχφύρους
 σχετικούς του, ἀπειλὰς, κολακείας, ὑποσχέσεις,
 ἀνάμνησιν βασιλικῶν φερμανίων, ἐπὶ τέλους δέ,
 (ἐὰν παρῶσι τὴν συνθήκην,) τὴν ἀμετάθετον
 καὶ αὐτῶν ἀπόφασίν του, ὄλα ταῦτα ἤρεθισαν
 τοὺς Παργίους νὰ διευθύνωσι πρὸς αὐτὸν τὴν
 ἀκόλουθον ἀπάντησιν.

Ἵψηλότατε Ἄλῃ Πασᾶ σὲ προσκυνοῦμεν.

Ἔστω εἰς εἶδησίν σου, ὅτι ἡμεῖς ὑπετάχθημεν
 θεληματικῶς εἰς τοὺς δ.ω βασιλικούς ναυάρχους
 τῆς Ῥωσσίας καὶ Ὀθωμανικῆς Πόρτας, τῶν
 ὁποίων αἱ σημαῖαι ἀεροκινουῦνται εἰς τὰ τεῖχη
 τοῦ φρουρίου μας, ὥστε δὲν ἔχομεν τὸ ἐλεύθερον,
 οὔτε τὴν εὐχαρίστησιν, νὰ δεχθῶμεν ἄλλην ἐξου-
 σίαν· αἱ ἔγγραφοι συμφωνίαι, ὅπου σοὶ ἄφησαν
 οἱ παρ' ἡμῶν ἀποσταλέντες συμπατριῶται, εἶναι
 ἀσήμαντοι, ἐπειδὴ δὲν διετάχθησαν νὰ σοὶ πω-
 λήσουσιν Πατρίδα, ἀλλὰ νὰ σοὶ προσφέρωσι τὴν

φιλικήν μόνον προσκύνησιν, κατὰ τὴν διαταγὴν τῶν βασιλικῶν ναυάρχων· ὅθεν τοιαύτη συνθήκη, ἢ ἀπὸ κακῆν τῶν προαίρεσιν, ἢ ἀπὸ βίαν, (ὡς ὠμολόγησαν), συνεγράφη, εἶναι ἄκυρος καὶ ἐναντία τῶν βασιλικῶν ἀποφάσεων καὶ θελήσεως τῆς Πατρίδος μας· καθὼς λοιπὸν εἰς ἡμᾶς εἶναι ἀδύνατον νὰ τὴν παραδεχθῶμεν, ὁμοίως καὶ εἰς τὴν ὑψηλότητά σου εἶναι εὐκολον οὔτε νὰ τὴν φαντασθῆς σχεδὸν δι' ἀνάπασιν σου.

1798 Νοεμβρίου 9 Πάργα.

Οἱ προεστῶτες
καὶ ὅλοι μικροὶ καὶ μεγάλοι
τῆς Πάργας.

Ἡ ἀπότομος καὶ ὑπερήφανος ἀπάντησις τῶν Παργίων ἐξάλισε τὸν ἐγκέφαλον τοῦ Πασᾶ, ὥστε, τὴν ὑστεραίαν, καίτοι βροχεράν οὔσαν, ἐξελθὼν τῆς Πρεβύζης μετὰ δύο χιλιάδων ἐκλεκτῶν στρατιωτῶν ἔφθασε τὴν ἐπιούσαν εἰς Μαργαρίτι *), ἀφ' ὅπου διεύθυνον ἀμέσως τὴν κατωτέρω ἐπιστολὴν πάλιν πρὸς μόνους τοὺς ἐπιτρόπους, τοῦτο δὲ ἔπραξεν ἐπ' ἐλπίδι νὰ εἰσάξῃ, εἰ δυνατόν, σχίσμα καὶ διχόνοιαν πρὸς τοὺς Παργίους.

(Τ. Σ.) Ἐπὶ τὸν Ἀλῆ Πασᾶ.

Παργινοὶ ποῦ ἤλθετε στεμένα, καὶ μὲ ἀνταμώσετε εἰς Πρέβυζαν, ἔχετε τὴν εἶδησιν πῶς ἤρθα εἰς Μαργαρίτι· ἔμαθα πῶς ἤρθετε αὐτοῦ, καὶ ἡ

* Χωρὸν κατοικούμενον ἀπὸ Τουρκαλθανούς, ἀπέχον τῆς Πάργας ὥρας δύο ἡμισυ.

χώρα δὲν σὰς ἐδέχθηκε, καθὼς ἐκουβεντιάσαμεν, καὶ σὰς ἐδειξα τὴν καρδίαν μου καὶ σὰς ἐπίστευσα, καὶ σεῖς ἐγενήκατε ἄπιστοι, καὶ οἱ χωριανοὶ σας πῆραν τὸ κεφάλι τοῦ Χριστάκη*), καὶ τῶν ἄλλωνόνε, ὅτι σὰς θέλει τὴν καλοσύνην νὰ φθιάκη, καθὼς ἐφθίακε τοὺς Πρεβυζάνους· ἀκόμη σὰς λέγω, πῶς κατὰ τὴν κοθέντα, ὅπου ἐκάμαμεν, ἂν σὰς τὸ ἄλλαξεν, ὁ Θεὸς νὰ σὰς δώσῃ δικαίον, εἰ δέ, ὁ Θεός, ἀπὸ τὸ γαζέπι μου νὰ μὴ γλυτώσετε, μοναχὰ σὰς γελάει ὁ νοῦς σας, ὅπου ἐβάλετε δύο πανιά, (τὰς Ῥωσσοθωμανικὰς δηλαδὴ σημαίας)· καὶ λέτε νὰ γλυτώσετε, πήρατε πρᾶξι ἀπὸ τοὺς γειτόνους σας (Ἑπτανησίους)· τὰ πανιά ὅπου ἐβάλετε δὲν εἶναι τοῦ Βασιλέως μου, μοναχὰ ἐγὼ ἔχω τὸ φερμάνι εἰς τὸν κόρπον μου, καὶ καρτερῆτε με, ὅτι ἔχω νὰ ἔλθω μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

Πάρτε τὰ μέτρα σας, ἂν θέλετε νὰ τὰ ἔχετε διὰ πάντα· ὄχι ἄλλο· σὰς δίδω εἰδῆσιν ὅπου ὡς βράδῳ εἶμαι ἐδῶ, μοναχὰ ἂν θελήσητε, ἄς ἔλθῃ ἓνας ἀπὸ ἐσᾶς νὰ μὲ ἀνταμώσῃ· ἀγκαλὰ ἐγὼ ξούρω πῶς εἰς τὸ χέρι σας δὲν εἶναι ἡ δουλιὰ, σὰν ὅπου ἤρθετε στεμμένα, σὰς γνωρίζω δικούς μου ἀνθρώπους, καὶ ἂν δὲν ἔρθῃ κανένας, νὰ κυ-

*) Ὑπῆρχε καπετάνος τῆς Πρεβύζης, καὶ τῷ ὄντι ἀξιοκατάκριτος, διότι ἐνῶ ἡ Πατρις του ἐκινδύνευεν, αὐτὸς διεβιδίωσεν πρὸ τῆς μάχης εἰς Λευκάδα προτιμήσας τὴν ἀτομικὴν του ἀσφάλειαν, ἀσῆσας τοὺς στρατιώτας ὡπὲρ τοὺς ἑκατὸν ἄνευ ἀρχηγίας, ἐξ ὧν τὸ πλεῖστον μέρος ἀπέθανον μαχόμενοι.

θερνηθῆτε ἐσεῖς μὲ ὄλον τὸ σοῖ σας (συγγενεῖς σας), ὅτι σᾶς ἐγνώρισα, καὶ διὰ τοῦτο σᾶς δίδω τὸ χαμπέρι.

1798 Νοεμβρίου 13 Μαργαρίτι.

Ὅταν ἡ τυραννία συναυλίζεται μὲ τὴν βαρβαρότητα ἐξοκεῖλλει σχεδὸν πάντοτε εἰς τὰ ἐπιχειρήματά της, μὴ διακρίνουσα πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ της τὰ ὀρθὰ καὶ ἀρμόδια μέσα, καὶ οὕτως αὐτὴ ἢ ἴδια προδίδει πολλάκις τὰ συμφέροντά της, διότι εἰ μὲν ὁ Πασᾶς ἔγραφε μὲ τρόπον ἠπιώτερον καὶ πολιτικώτερον, καὶ εἰ μὲν δὲν ἐφαίνετο ἀμείλικτος καὶ ἀκόρεστος αἰμοδόρος εἰς Πρέβυζαν, πιθανὸν ἦτο καὶ ἐκ τῶν Παργίων πολλοὺς νὰ καταστήσῃ διὰ τῆς κολακείας τού-
λάχιστον ἀμφιρρεπεῖς, καὶ ἐκ μέρους τῶν συμμάχων στολάρχων νὰ τρέφῃ ἀσφαλεστέρας ἐλπίδας διὰ τοὺς μέλλοντας σκοπούς του, ἀλλ' ὁ ἐγωῖστικὸς καὶ ἀπειλητικὸς τρόπος τῶν γραμμάτων του ἠρέθισε τοὺς Παργίους τῷ νὰ ἀπαντήσωσιν ὡς ἐξῆς.

Ἵψηλότατε Ἄλῃ Πασᾶ σὲ προσκυνοῦμεν.

« Τὸ ἔξαφνον γειτόνευμά σου εὐγάζει τώρα κάθε ἀμφιβολίαν ἀπ' ἡμᾶς, καὶ μᾶς φιλοδωρεῖ τὸν ὑπὲρ Πατρίδος γλυκύτατον θάνατον, ἢ νίκην· ἡμεῖς οὔτε Χριστάκην, οὔτ' ἄλλον τινα ἀπὸ τοὺς γείτονας ἀκούομεν· ὁ καπνὸς τῆς Πατρίδος μας καὶ τὸ ἀθῶον αἷμα τῆς Πρεβύζης, εἶναι εἰς ἡμᾶς δύο ὁδηγοὶ σοφώτατοι.

Αὐτὰ ὅπου ὀνομάζετε πανιά, ἡμεῖς τὰ ἐλά-

βομεν, και σεβόμεθα ὡς βασιλικὰς σημαίας, και ὑποκάτω εἰς αὐτάς θέλει νικήσωμεν, ἢ ἀποθάνωμεν ὅλοι, και ἡ ὑψηλότης σου ἐναντίον εἰς αὐτάς ἔρχεσαι, και ὄχι εἰς ἡμᾶς, ὅτι ἡμεῖς τῶν δύο Βασιλέων εἴμεθα, και ὡς πιστοὶ αὐτῶν δὲν θέλει ἀδικηθοῦμεν.

Ἐπειδὴ και μᾶς δίδετε τὴν εἶδῃσιν, ὅτι ἕως τὸ βράδυ εἴσθε αὐτοῦ, ἡμεῖς σᾶς βεβαιοῦμεν, ὅτι εἴμεθα πάντοτε ἐδῶ και κατὰ τὸ παρὸν εὐρισκόμεθα ὡπλισμένοι εἰς τὰ μεθόρια.

Ἵγίαινε και ὁ Θεὸς ᾗς δώσῃ τὸ δίκαιον εἰς ὅποιον γνωρίζει ἀθῶον.

1798 Νοεμβρίου 13 Πάργα.

Αὐθημερὸν

Οἱ Προεστῶτες και ὅλοι μικροὶ και μεγάλοι
τῆς Πάργας

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Ἄποτυχία τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ διὰ τῆς Πάργας
τὴν ἀπόλυσιν.

Ἐφ' ὅσον καταφαίνονται τὸ πρῶτον θρασύμαχοι οἱ τύραννοι, τόσῳ ἐξεναντίας ἀποτυγχάνοντες τοῦ σκοποῦ των, καταντῶσι πολλάκις χαμερπεῖς και δειλοκάρδιοι, λαβὼν γὰρ ὁ Πατᾶς τὴν ἀπάντησιν, ἰδὼν ταυτόχροῶς τοὺς Παργίους και Σουλλιώτας ὡπλισμένους εἰς τὰ μεθό-

ρια, γνούς ὅτι ἢ κατ' αὐτῶν ἀπόφασίς του ἔμελλε ν' ἀποβῆ οὐ μόνον αἱματωδέστατη καὶ ἀποτυχῶν τοῦ σκοποῦ του, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς ὑψηλῆς θέσεώς του ἐπικίνδυνος· διὸ ἐκδυθείς τὴν λεοντῆν καὶ ἐνδυθείς τὴν ἄλωπεκὴν ἔδραμεν ἀμέσως εἰς τοὺς στολάρχους, πολιορκοῦντας τότε τὴν Κέρκυραν, ἐπ' ἐλπίδι νὰ ρίψῃ τὰ χρυσόπλεκτα καὶ πειστικά του δίκτυα, ὅπως δι' αὐτῶν σαγηνεύσῃ ἀμφοτέρους, δὲν ὑπάρχει τις ἀμφιβολία, ὅτ' ἔμελλε τὸν ἕνα ἐκ τῶν δύο νὰ σαγηνεύσῃ ἀκέραιον, καθὸ ὁμόθρησκον, ὁμόφρονα καὶ φιλοχρήματον, δηλαδὴ τὸν Καδὶρμπεη· τὰ πρὸς τὸν Οὐσακὸφ δῶρα καίτοι πολῦτιμα, ἀλλ' ἀτυχῆ διὰ τὸν δωροδότην ὑπήρξαν ἐπὶ τέλος, μολονότι αἱ ὑπὲρ αὐτοῦ παρακλήσεις καὶ μεσιτεῖαι τοῦ Ὁθωμανικοῦ στολάρχου καὶ πολλῶν ἄλλων ὑπήρξαν ἀδιάκοποι· ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου τὸ ὁμόθρησκον, αἱ πασίγνωστοι ἐν Πρεβύζῃ αἱματοχυσίαι καὶ αἰχμαλωσίαι τῶν γυναικοπαίδων, τὰ καθημερινῶς περιρρέόμενα ἐνώπιόν του ἔλεινὰ δάκρυα τῶν διασωθέντων Πρεβυζάνων, αἱ θερμαὶ δεήσεις τῶν Παργίων ὑπὲρ τῆς πατρίδος των ἐσύγχισαν τὸν ἐγκέφαλον τοῦ Οὐσακὸφ ρίψαντα αὐτὸν εἰς ἀμηχανίαν, ὁποῖαν δηλαδὴ γνώμην νὰ δώσῃ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου· ἐντοσοῦτε δια νὰ εὐχαριστήσῃ πρῶτον τὸν σύμμαχόν του, ἡσυχάσῃ ὅποσοῦν καὶ τὸν Ἀλῆ Πασᾶ, διαφυλάξῃ πρὸ πάντων ἀνεπυρέκτους καὶ τοὺς Παργίους, διέταξεν ἕνα ἀξιωματικόν του μετὰ τισ-

σάρων στρατιωτῶν Ῥώσων, τεσσάρων ὁμοίως τοῦ Καδίρμπεη καὶ ἄλλων τόσων τοῦ Ἄλῃ Πασᾶ νὰ ἀπέλθωσιν εἰς τὸ φρούριον τῆς Πάργας πρὸς διατήρησιν τῶν δύο σημαίων καὶ τοπικῆς εὐταξίας· ἡ ἀπόφασις αὕτη ἐφάνη διόλου δυσάρεστος καὶ ἀπαράδεκτος εἰς τὸν Πασᾶν, ὅστις ἐπιθύμει νὰ διορίσῃ μόνον ἰδικούς του στρατιώτας εἰς τὸ φρούριον, ἢ ἀληθέστερον εἰπεῖν, νὰ ἀποκατασταθῇ ὁ ἴδιος ἀυθαίρετος κυριάρχης τῆς Πάργας· τούτου ἕνεκεν εὐλογοφανοῦς αἰτίας δραξάμενος ὁ Οὐσακόφ, κατὰ τῆς δυστροπίας τοῦ Πασᾶ, ἀπεφάσισεν ἀμέσως, ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς ἡ Πάργα μένει ὑπὸ μόνῃς τῆς Ῥωσικῆς σημαίας τὴν ὑπεράσπισιν· ἕωσού οἱ δύο Αὐτοκράτορες Ῥωσσίας καὶ Τουρκίας ἀποφασίσωσι τὴν τύχην της· ἡ κοινοποίησις αὕτη κεραυνόπληκτον καὶ μανιώδη κατέστησε τὸν Ἄλῃ Πασᾶ, ἀλλὰ τὸ πνεῦμά του, ἡ δραστηριότης καὶ ἡ ἐλπίς δὲν τὸν ἀπηύδησαν, ἐπειδὴ οὐδένα πλοίαρχον ἐκ τῶν δύο στόλων ἄφησεν ἐν ἀφθονίᾳ ἀδωροδόκητον· ἡ κοπιὰ τῶν ἀργυροφορτωμένων μεσιτειῶν καὶ σωτηρία τῆς Πάργας ὑπεδείχθησαν ἀναφανδόν, πρῶτον, ὡς προεῖρηται, ὁ Μπενάκης καὶ δεῦτερον ὁ Μαγιόρος Γεώργιος Παλατίνος *) ὅστις ἐξέφρασε πρὸς τὸν Οὐσακόφ τὰ ἐξῆς.

*) Οὗτος ἦν γραμματεὺς καὶ διερμηνεὺς τοῦ στολάρχου Οὐσακόφ, τὸ γένος Ἕλλην, τὴν πατρίδα Κεφαλλῆν, ἐκ τῆς πρωτευούσης Κωμοπόλεως Ἀργουστῆ· ἦν τίμιος φιλογενής, ἀφιλοχρήματος, ἐν ᾧ ἡ ἐποχὴ καὶ ἡ τύχη τὸν ἐπικραλοῦσαν νὰ χρηματολογήσῃ.

« Ἐὰν σκοπεύητε, ἐξοχώτατε, νὰ παραδώ-
 σητε τὴν Πάργαν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Ἀλῆ
 Πασᾶ, ἢ Ῥωσσία τότε μέλλει νὰ χάσῃ τὴν
 ὁποίαν ἀπολαμβάνει πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐπιρροὴν
 εἰς τὴν Ἑλλάδα, διότι εἰς τὴν Πάργαν μόνον
 εὐρίσκουσιν ἄσυλον οἱ παρὰ τοῦ τυράννου κατα-
 διωκόμενοι χριστιανοὶ καὶ Τοῦρκοι· οὐδεμία ἄλ-
 λη πόλις παράλιος ἔμεινε πλέον ἀνεξάρτητος
 εἰς τὴν Ἡπειρον, ἀπ' αὐτὴν ἐξαρθᾶται καὶ τοῦ
 Σουλίου ἢ ὑπαρξίς· ἡ Αὐτοκρατορίσσα πασῶν
 τῶν Ῥωσσιῶν Αἰκατερίνα δευτέρα ὑπερασπίζει
 καὶ διατηρεῖ πάντοτε τα ἐλεύθερα ταῦτα μέρη
 διὰ πολιτικούς σκοπούς· περὶ τοῦ ἀντικειμένου
 τούτου, ἐξοχώτατε, δύνασθε νὰ πληροφορηθῆτε
 ἀκριβέστερα παρὰ τοῦ ἐν Κερκύρα Ῥωστικοῦ
 πρέσβεως κυρίου Μπενάκη, ἔχοντος μάλιστα,
 κατὰ διαταγὴν τῆς Αὐτοκρατορίσσης, σχέσεις
 μετὰ τῶν Σουλλιωτῶν »· μὴ ἔχων ἱκανὰς πολι-
 τικὰς καὶ τοπικὰς γνώσεις ὁ στόλαρχος, ἀγνοῶν
 πρὸς τούτοις καὶ τὴν Ῥωστικὴν ἐπιρροὴν κατ'
 ἐκεῖνα τὰ μέρη, κατεπίσθη εἰς τοὺς ἰσχυροὺς
 λόγους τοῦ Μπενάκη καὶ Παλατίνου εἰς τρόπον,
 ὥστε ἐματαιώσῃ διόλου τὰς ἐλπίδας τοῦ Πασᾶ,
 ὅστις μ' ὅλας τὰς μεσιτείας, διανομὰς καὶ ὑπο-
 σχέσεις ἀδρῶν δωροδοκιῶν, ὡς προεῖρηται, δὲν
 ἐδυνήθη νὰ κερδήσῃ τὴν εὐνοίαν τῶν ἀνωτέρω
 δύο ἀντιπάλων τοῦ ἀποτυχῶν ὅθεν τῶν ἐλπί-
 δων ἐπέστρεψεν εἰς Ἰωάννινα, ἐντεῦθεν ἤρξατο
 νὰ γράφῃ (ἔχων συμβοηθὸν καὶ τὸν Καδὶρμπεη).

εἰς τὸν Σουλτάνον κατὰ τῶν Παργίων, πεπεισμένος νὰ διεγείρῃ τὴν ὀργὴν του κατ' αὐτῶν, ἀξιωθῆ, εἰ δυνατόν, τῆς διαταγῆς του καὶ κινήθῃ ἐπισημοτέρως, ἐπειδὴ κατεμήνυεν αὐτούς εἰς τὴν Πόρταν ὡς Ῥωσόφρονας, Γαλλόφρονας καὶ κακουργαποδόχους.

Ἡ ὑψηλὴ Πόρτα, ἐκτὸς ὅτι δὲν τὴν ἐλάνθανον οἱ σκοποὶ τοῦ Πασᾶ, προσεῖχεν ἀφ' ἐτέρου μῆτοι ὡς ἐκ τούτου προκύψῃ τις ὑπόνοια καὶ δυσἀρέσκεια πρὸς τὸν σύμμαχόν της, διὸ τὸν ἠσύχαζε μὲ τὴν ὑπομονὴν καὶ ἐλπίδα ἕωσοῦ συγκαταθέσει καὶ συμπράξει τῆς Ῥωσσίας ἔπεμψε κατὰ τὸ 1800 ἔτος ἰδικόν της αὐλικὸν νὰ κυβερνᾷ τὰ τέσσαρα παράλια μέρη τῆς ξηρᾶς, Πάργαν Πρέβυζαν, Βόνιτζαν καὶ Βοθρωτόν, ὡς προεῖρηται· ἐπὶ τῶν δεινῶν τούτων περιστάσεων καὶ ἀποτυχίας τῶν σκοπῶν τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ συνετάχθη καὶ ἐδημοσιεύθη τὸ κατωτέρω ἄσμα, τὸ ὁποῖον ἀναγνοὺς ὁ Πασᾶς ἐξέφρασε τὰ ἐξῆς, (ὡς παρά τινος αὐλικοῦ του ἠκούσαμεν) μετ' ὀργῆς, (ὁ Θεὸς *) τῶν Παργίων ἔχει μάτια καὶ αὐτία, ὁ δὲ ἐδικός μου **) εἶναι καὶ τυφλὸς καὶ κουφός».

*Ἄνδρες γυναῖκες καὶ παιδιά,
ἀκούστε τὸν Ἀλῆ Πασᾶ,
Πῶς τοὺς τζάμιδες ὀρίζει,
καὶ τὴν Πάργαν φοβερίζει,
Γράφει χαρτιὰ καὶ προβαδᾷ,
στοὺς Παργινοὺς καὶ χαιρετᾷ,*

*) Ὁ Ῥώσσης.

**) Ὁ Σουλτάνος.

Παργινοὶ μὴ ταραχθῆτε,
 μόν' σ' ἐμένα προσκυνεῖτε,
 Τ' ἔχω φερμάριζα φοβερά,
 'πὸ μέσ' ἀπὸ τὸν βασιλιά,
 Πάργα Πρέβυζα γὰ πάρω,
 κι' Ἀγαμαῦρα κοματάρω·
 Κ' ἡ Πάργα τ' ἀπεκρίθηκε
 πῶς μὲ τὸν στόλον δέθηκε
 Τῆς Ῥωσσίας καὶ Τουρκίας,
 κ' ὄχι ἄλλης ἐξουσίας·
 Ἄλῃ Πασᾶς ὡς τ' ἄκουσε,
 τῷ φάν' ὁ κόσμος χάλασε,
 Πῶς τὸν ἔλλειψεν ἡ Πάργα,
 καὶ τὸ Σοῦλλ' ἀπὸ τὴν πάντα·
 Ἄλλους σκοποὺς ἐφύλαγε,
 κρυφοὺς δολίους τήραγε,
 Μὰ ἡ Πάργα τοὺς γνωρίζει
 καὶ δουφέκι τῷ γνωρίζει·
 Ὡς φαίνεται Ἄλῃ Πασᾶ,
 δὲν σὲ φοβοῦν τὰ μπουϊρτιά,
 Μὰ τῆς Πάργας τὸ δουφέκι,
 δέ σοι κάμνει ἰταέτι*)
 Σὲ πρόσταξεν ὁ Βασιλιάς,
 Φραντζέζους γὰ γὰ κερηγᾶς
 Κι' ὄχι τὸν φαγζᾶ ν' σφάζης,
 καὶ μικρὰ παιδιὰ γὰ ὀρπάλης,
 Δὲν εἶναι Πρέβυζα ἐδῶ
 γὰ γὰ τὴν πάρης ἐν ταυτῷ

*) Ὑπόκλησιν ὑποταγῆν.

*Μὲ πεζοῦρα καὶ καβάλλα
ὄτι βλέπει τὴν τρομάρα.*

Διὰ τοιούτων καὶ τοσούτων ἀγώνων καὶ κινδύνων διετήρησεν ἡ Πάργα τὴν ἐλευθερίαν της ὑπὲρ τοὺς τέσσαρας αἰῶνας· τουτέστιν, ὑπὸ μὲν τὴν Ἀριστοκρατίαν τῶν Ἑνετῶν καὶ αὐτονομίαν αὐτῶν ὑπὲρ τὰ τριακόσια πενήκοντα ἔτη, ὑπὸ τῶν Γάλλων τὴν Δημοκρατίαν, μῆνας δεκαοκτώ· ὑπὸ τοὺς Ῥώσους ἔτη πέντε· ὑπὸ τὸν Σουλτάνον τρία ἡμισυ· καὶ πάλιν ὑπὸ τοὺς Γάλλους, μετὰ τὴν μάχην τοῦ Τελσίτ, ἑπτὰ· ἔτι ὑπὸ τοὺς Ἄγγλους πέντε· κατὰ δὲ τὸ 1814 ἔτος, καθ' ὃ ἡ ἐν Παρισίοις συγροτηθεῖσα γενικὴ τῶν Βασιλέων συνέλευσις παρέδωκε διὰ συνθηκῶν τὴν Ἑπτάνησον εἰς τοὺς Ἄγγλους, φοβούμενοι οἱ Πάργιοι τὴν καταδρομὴν τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, πρὶν ἀναχωρήσωσιν οἱ Γάλλοι, ἔσπευσαν νὰ ὑποτάξωσι τὴν Πατρίδα των εἰς τοὺς Ἄγγλους, οἱ ὁποῖοι τοὺς ἐδέχθησαν εὐχαρίστως ὑψώσαντες τὴν σημαίαν των εἰς τὸ φρούριον, διορίσαντες καὶ μικρὰν φρουράν· τοὺς ὑπεσλήθησαν τὴν ἔνωσιν τῆς Πατρίδος, ὡς τὸ πρῶτον, σὺν τῇ Ἑπτανήσῳ, τὴν παντελῆ ἐκ μέρους τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ ἀφοβίαν, καὶ τὸ παρὰ πρῶτον ἐλεύθερον θαλάσσιον ἐμπόριον.

Τοιαῦται γενναῖαι ὑποσχέσεις ἐκφρασθεῖσαι ὑπὸ τοιούτου ἰσχυροῦ Κράτους, πρὸ πάντων δὲ θαλασσοκράτορος, ἀναμφιβόλως ἔμελλον παρ' ἄλλοτε εὐτυχήσειν τοὺς Παργίους· ἀλλὰ, κατὰ δυστυχίαν, μετὰ τέσσαρα σχεδὸν ἔτη ἐφάνησαν

ψευδείς, άπατηλαί, όλέθριαι, διότι τὸ ἔθνος αὐτό, τὸ καυχώμενον σοφόν, πεπολιτισμένον, δίκαιον, φιλελεύθερον, φιλόανθρωπον καὶ συνταγματικόν, προδίδει άσυνειδήτως καὶ ἐν ἐκπλήξει ὅλου τοῦ κόσμου τέσσαρας χιλιάδας ψυχὰς πρὸ τεσσάρων αἰώνων ἐλευθέρως, εὐνομουμένας! καὶ εἰς τίνοσ ἄρα χεῖρας; Εἰς τοὺς αἰμοσταγεῖς ὄνυχας τοῦ πρὸ πολλῶν ἐτῶν διψῶντος τοῦ αἵματος αὐτῶν, « Ἄλῃ Πασᾶ »!!! τοιαύτης άσπλαγχνίας καὶ μισανθρωπότητος πικραδεύματα καὶ εἰς αὐτὰς πιθανόν περὶ τῶν βαρβάρων καὶ ἀγρίων Ἐθνῶν τὰς ἱστορίας σπανίως εὐρίσκομεν.

Τὴν τραγικὴν ταύτην σκηνὴν τῆς Πάργας καὶ ἄλλοι πρὸ ἐμοῦ διεκήρυξαν, ἀλλ' οἱ μεταγενέστεροι ἀφοῦ λάβωσι τὰ ἐν Παργίοις διατηρούμενα περὶ αὐτοῦ τοῦ ἀντικειμένου ἔγγραφα, θέλουσι τὴν ἔξιστορίσει ἀκριβέστερα, τὰ ὁποῖα πολλάκις ἀνήγγειλα νὰ μοὶ σταλῶσιν, ἀλλ' ἡ ἀμέλεια, πιθανόν καὶ ἡ δυστυχία, καὶ σκορπισμός αὐτῶν ἐφάνησαν ἀνώτερα τῆς ἰδικῆς μου ἐπιμελείας, μόλις μ' ἐστάλησαν παρά τινος φίλου καὶ συγγενοῦς τὰ παρακατιῶν δύο ἔγγραφα, ἐκ τῶν ὁποίων ἀποδεικνύονται ἀναντιρρήτως τὰ ἰοβόλα τοῦ Ἄρμοστοῦ Μετλάνδου τοξεύματα, καὶ ἀναπόφευκτα τῶν Παργίων ἐπικήδεια, καὶ ἰδοῦ.

Προκήρυγμα τοῦ ἐν Πάργῃ ἐξουσιαστοῦ Κυρίου Ῥικάρδου Κούπενη διὰ προσταγῆς τοῦ ἐξοχωτάτου Κύρ. Θωμᾶ Μετλάνδου.

Ἐκ μέρους τῆς αὐτοῦ ἐξοχότητος, τιμωτά-

του Κύρ. Θωμά Μετλάνδου, Ἰππέως τοῦ Μεγάλου σταυροῦ τοῦ τιμιωτάτου στρατιωτικοῦ τάγματος τοῦ Βένιου, μέλους τοῦ τιμιωτάτου κατὰ μέρος συμβουλίου τῆς αὐτοῦ Βρετανικῆς Μεγαλειότητος, τενέντε στρατάρχου καὶ ἀρχηγμόνος τῶν ἐν Μεσογείῳ δυνάμεων τῆς αὐτοῦ Μεγαλειότητος, Διοικητοῦ τῆς Μάλτας, καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς ἐξηρημένων τόπων, καὶ Λόρδου μεγάλου ἀποστόλου τῆς αὐτοῦ Μεγαλειότητος εἰς τὰς ἠνωμένας ἐπαρχίας τῶν Ἴονικῶν Νήσων, καὶ μεγάλου ἀρχηγέτου τοῦ ἐπισημοτάτου τάγματος τοῦ ἀγίου Μιχαὴλ καὶ τοῦ ἀγίου Γεωργίου. κτλ.

Ἐστώντας καὶ νὰ ᾔηαι τέλος πάντων ἐγγύτατα ἡ ἐποχή, καθ' ἣν θέλει ἀκολουθήσει ἡ παράδοσις τῆς πολιτείας Πάργας, πρέπει νὰ δοθῇ ὡς τόσον ἐνέργεια εἰς κάποια ἀποφασιστικὰ μέτρα, ἧδη συμφωνηθέντα, διὰ νὰ βαλθῇ εἰς κατὰστασιν ἡ Βρετανικὴ διοίκησις νὰ βάλῃ εἰς ποσέσον (κυριαρχίαν) τὴν Ὀθωμανικὴν διοίκησιν, εἰς τὴν στιγμὴν ὅπου αἱ συμφωνίαι πρὸ ὀλίγου στερεωμέναι θέλει ἐνεργηθῶν.

Ἀναμεταξὺ τούτων ὄντων μέτρων ἡ Βρετανικὴ διοίκησις ἀπεφάσισε νὰ συγχωρήσῃ ἕνα μικρὸν μέρος ἀπὸ τὰ στρατεύματα τῆς αὐτοῦ ὑψηλότητος τοῦ Βεζύρ Ἀλῆ Πασᾶ νὰ ἔμβῃ εἰς τὸ σύνορον τῆς Πάργας, καὶ ὁ ἐξουσιαστὴς ἔλαβε πρὸ ὀλίγου τὰς πρεπούσας διαταγὰς διὰ νὰ συγχωρήσῃ τὸ ἔμβασμα τῶν αὐτῶν στρατευμάτων ἀμέσως, ὅπου θέλει τελειωθῶν αἱ ἀναγκαῖαι διατάξεις διὰ ταύτην τὴν ὑπόθεσιν.

Ἡ αὐτοῦ ἐξοχότης λαβοῦσα τοιαῦτα μέτρα νομίζει ἀνωφελές νὰ βεβαιώσῃ τοὺς Παργίους, ὅτι θέλει τοὺς δοθῆναι ἐκ μέρους τῆς Βρετανικῆς Διοικήσεως στερεὰ καὶ ἄγρυπνος προστασία ἕως ὅτου ἀκολουθήσουν νὰ ἦναι ἄξιαι αὐτῆς, καὶ ὅτι τὸ ἔμβασμα τῶν Ὀθωμανικῶν στρατευμάτων δὲν πρέπει εἰς τὸ οὐδὲν νὰ δώσῃ αἰτίαν εἰς τοὺς Παργίους νὰ ταχύνωσι τὴν παραίτησιν τοῦ τόπου των πρὶν ὅπου ἤθελεν ἦτον ἡ διάθεσις των νὰ τὸ κάμουν· ἐὰν ὅμως ἤθελεν ἦναι ὑποκείμενα, τὰ ὅποια ἐπιθυμοῦν ν' ἀναχωρήσωσιν ἀπὸ τὴν Πάργαν πρὶν ἔμβωσιν εἰς τὸ σύνορον τῆς αὐτῶν πολιτείας, τὰ ἄνω εἰρημένα ὀλίγα Ὀθωμανικὰ στρατεύματα, ὁ ἐξουσιαστὴς θέλει τοὺς προσφέρει ἀμέσως τὰ μέσα διὰ νὰ τὸ κάμουν· ἀλλὰ τέτοιος σκοπὸς πρέπει νὰ ἦναι ἀπὸ τὰ ὑποκείμενα φανερωμένος εὐθὺς μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ παρόντος, διὰ νὰ προβλέψῃ τὰ χρειαζόμενα πλοῖα νὰ τοὺς μπαρκάρῃ.

Ἡ αὐτοῦ ἐξοχότης νομίζεται ἐν τοσοῦτῳ ὑποχρεωμένος νὰ ἐξηγήσῃ ἐκ νέου, ὅτι ἡ γνώμη του εἶναι ἐκείνη, ὥστε οἱ Πάργιοι νὰ μὴν ἀπαρατήσουν τὰ ὀσπήτιά των πρὸ τοῦ νὰ ἐνεργηθοῦν ἀπ' ὅλα τὰ μέρη αἱ συμφωνίαι τῆς παραδόσεως.

Ἐδόθη ἐκ τοῦ παλατιοῦ τῶν Κορφῶν τῇ 4 Ἀπριλίου 1819.

Κατὰ προσταγὴν τῆς αὐτοῦ ἐξοχότητος
ὑπογεγραμμένος.

Φρεδερικ Ἀγγινς ὁ ἐξ ἀπορρήτων τοῦ μεγάλου Ἀρμοστοῦ.

Ἀπάντησις τῶν Παργίων.

Ἐξοχώτατε!

Οἱ Πάργιοι διὰ τέσσαρας ὀλοκλήρους αἰῶνας ὑπεράσπισαν τὴν Πατρίδα των κατὰ τῶν γειτόνων Ὀθωμανῶν μὲ τὴν τελευταίαν βράνιδα τοῦ αἵματός των. Κατὰ τὸ 1814 ἔτος δοθέντες θεληματικῶς ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς μεγάλης Βρετανίας, ὕψωσαν εἰς τὰ τεῖχη των τὴν ἀήττητον αὐτῶν σημαίαν, ἐλπίζοντες, κατὰ τὴν ὑπόσχεσίν των, παντοτεινὴν ἀσφάλειαν.

Βλέπομεν ἤδη, ὅτι πολιτικοὶ σκοποὶ ἔφεραν τὴν ἐσχάτην δυστυχίαν εἰς τοὺς Παργίους, ἀφαιροῦντες διόλου ἀπ' αὐτῶν τὴν προστασίαν των, καὶ παραδίδοντες αὐτοὺς ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Ὀθωμανῶν διὰ τινος συνθήκης διαλαμβανούσης, ὅτι ὅσοι δὲν εὐχαριστοῦνται νὰ καθήσουν εἰς τὴν Πατρίδα, νὰ λαμβάνωσι τὴν δικαίαν τιμὴν τῶν ἀκινήτων ἀγαθῶν των, καὶ μετὰ τοῦτο, ἀφοῦ ἀναχωρήσουν, νὰ ἔμποροῦν νὰ ἐμβαίνουν Τοῦρκοι.

Τυφλὰ ὑποταχθέντες εἰς αὐτά, καὶ τέλος πάντων ἰδόντες τὸ κήρυγμα διὰ τοῦ ὁποίου εἰδοποιοῦνται διὰ τὴν πληρωμὴν τῆς Πάργας, πληρωμὴν λίαν εὐτελεῆ*), ἔκλιναν ν' ἀναχωρήσουν ἐλπίζοντες πάντοτε εἰς τὴν δικαιοσύνην τοῦ Βασιλέως, ὅτι δὲν θέλει ἀδικηθῶσι.

*) Ἡ ἐκτίμησις τῆς ἀκινήτου ἰδιοκτησίας ὑπερέβαινε, (ὡς παρὰ πολλῶν ἤκουσα), τὸ ἐν ἑκατομμύριον καὶ διακοσί-
ας χιλιάδας ταλλήρων Ἰσπανικῶν, οἱ δὲ Πάργιοι μόνον
ἕξ κοσίας ἐξήκοντα ἕξ χιλιάδας ταλλήρων ἔλαβον.

Μὲ ἐκπληξιν ὁμῶς μεγάλην ἤκουσαν οἱ Πάργιοι σήμερον ἐκ στόματος τῆς αὐτοῦ ἐκλαμπρότητος τοῦ Κυρίου ἐξουσιαστοῦ Πάργας καὶ ἐπιτρόπου Βρετανικοῦ, ὅτι πρὶν ἀναχωρήσουν οἱ Πάργιοι τὰ στρατεύματα τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ μέλει νὰ ἐμβῶσιν εἰς τὴν Πάργαν.

Ἐξοχώτατε! ἡ τρομερὰ αὕτη καὶ ἀπροσδόκητος εἰδήσις τοῦ ἐμβασμοῦ τῶν Τούρκων κατεσκοτίσε γενικῶς τὸν νοῦν τῶν Παργίων, καὶ σχεδὸν κατήντησεν αὐτοὺς εἰς ἀκμὴν ἀπελπισίας, τὸ νὰ ἴδωσι παρὰ καιρὸν εἰς τὸν τόπον των τοὺς σκληροὺς καὶ ἀσπόνδους ἐχθροὺς καὶ ἐπιβούλους των πρὶν τοῦ ἀναχωρισμοῦ των· νὰ ἴδωσι, λέγομεν, εἰς τὸν τόπον των ἐκείνους, τοὺς ὁποίους δι' ἄλλης μας ἀναφορᾶς δὲν ἐνέκρινες τότε τὸ ἐμβασμὰ των πρὸ τοῦ ἀναχωρισμοῦ μας.

Ἐξοχώτατε! ἐπειδὴ οἱ Πάργιοι ἅπαντες ἀπεφάτισαν βεβαίως ν' ἀναχωρήσωσι, παρακαλοῦσι θερμῶς τὸ ἔλεος τῆς ἐξοχότητός της νὰ σπλαγχνισθῆ, ὡς φιλόστοργος πατήρ, ὅλον τοῦτον τὸν λαόν, ἄνδρας, γυναῖκας καὶ βρέφη, καὶ νὰ μὴν συγχωρήσῃ νὰ ἐμβῶσι Τούρκοι πρὶν τῆς ἀναχωρήσεώς των, συγχρόνως δὲ ἄς ἐνεργηθῆ ὁ αὐτὸς ἀναχωρισμὸς ὅσον ταχύτερος ἐγκριθῆ παρὰ τῆς ἐξοχότητός της, πρὶν ὁμῶς ἐμβῶσιν οἱ Τούρκοι.

Εἰμεθα βέβαιοι, ἐξοχώτατε! ὅτι τοῦτο τὸ ζήτημα δίκαιον, πρέπον καὶ σύμφωνον ὄν μὲ τὰς διαφοροὺς βεβαιώσεις, τὰς ὁποίας εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἡ διοίκησις μᾶς ἔδωκε, θέλει εἰσακουσθῆ.

Με βαθύτατον σέβας και υπόκλισιν υποσημειούμεθα.

Πάργα 6 Ἀπριλίου 1819. Ὅλοι οἱ Πάργιοι.

Περιττὸν κρίνομεν νὰ σχολιάσωμεν τὰ ἀνωτέρω δύο ἔγγραφα, και μάλιστα τὸ πρῶτον, τοῦ ὁποίου ἡ ἔννοια δὲν δύναται ν' ἀπατήσῃ τὴν περιέργειαν τοῦ ἀναγνώστου, ἔχοντος μάλιστα και ἀναντίρρητον ἀπόδειξιν τῆς ὅπως οὖν συνεσταλμένης ἀπαντήσεως τῶν Παργίων· ὀφείλομεν ὁμως πρὶν δώσομεν πέρας τῆς ἱστορίας νὰ πληροφορησώμεν τὸν ἀναγνώστην, ὅπερ και ἡμεῖς παρὰ τιμίων και ἀξιοπίστων πατριωτῶν Παργίων ἐβεβαιώθημεν ὅτι, ὁ Κύριος Μετλάνδος και ἀρμοστής τῆς Ἑπτανήσου εἶχε στείλῃ πρὸ ἡμερῶν ἐπίτηδες τέσσαρας ἀξιωματικούς ὑπαλλήλους του εἰς Πάργαν, διὰ νὰ συμβουλευσούν και παρακινήσουν τοὺς κατοίκους νὰ μείνωσιν ἀφόβως ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, κηρύττοντες μετὰ βεβχιότητος, ὅτι ἡ ἐξοχότης του ὑπέσχετο εἰς αὐτοὺς ἀσφάλειαν οὐ μόνον τῆς ὑπαρξέως και ἰδιοκτησίας αὐτῶν, ἀλλὰ και τῆς εὐνομίας ἐκ μέρους τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ· οἱ Πάργιοι ἀκριβῶς γινώσκοντες ἀφ' ἐνὸς τὴν ἀμείλικτον και αἰμοβόρον ψυχὴν τοῦ Βεζύρη, και τοῦ ἀρμοστοῦ ἀφ' ἑτέρου τὴν ἀπάτην, και τὰ ὅσα τῶν προπατόρων προσέτι πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἐξορύξαντες τοὺς τάφους, ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν, πλείοντες δὲ πρὸς τὴν Κέρκυραν τὰ ἔρριπτον εἰς τὸν πυθμένα τῆς θαλάσσης· τοῦτο μαθὼν ὁ Κύριος Μετλάν-

δος μετεμελήθη σφόδρα, μὴ βιάσας αὐτοὺς νὰ μείνωσιν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Βεζύρη.

Ἐμεινε λοιπὸν ἡ πωλημένη Πάργα ὑπὸ τὴν ἀπόλυτον κυριαρχίαν τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, ἀλλὰ καὶ οὗτος δὲν ἐχάρη αὐτὴν πλέον τοῦ ἑνὸς ἔτους, διότι ὑποπεσὼν τὸ ἐπόμενον ἔτος εἰς τὴν ὄργην τοῦ Σουλτάν Μαχμούτ, ἔστω καὶ θεομηνίαν, κατεστράφη σχεδὸν κατακράτος μετὰ δεκαοκτῶ μηνῶν ἀμυντικὸν πόλεμον· ἡ δὲ κινητὴ (ἧς τὸ πλεῖστον μέρος ἠρπάγη παρά τε τῶν αὐλικῶν του καὶ πολιορκητῶν) καὶ ἀκίνητος σημαντικὴ περιουσία αὐτοῦ τε καὶ τῶν υἱῶν του ἐδημεύθη παρά τοῦ Σουλτάνου, ἐν ἧ συμπεριλαμβάνεται μέχρι τῆς σήμερον καὶ ἡ Πάργα, ἧτις ἔρημος ἐγκαταλειφθεῖσα συνωκίσθη ἐκ διαλειμμάτων ὑπὸ διαφόρων τῆς Ἡπείρου Τουρκαλβανικῶν οἰκογενειῶν, προσέτι δὲ μετὰ τρία ἔτη καὶ ὑπὸ τινῶν Τουρκικῶν οἰκογενειῶν Λαλιωτῶν καλουμένων, ἀποβληθεισῶν ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς ἐπαναστάσεως ἐκ τῆς Πελοποννήσου· ἡ σκληρὰ ὁμως ἀνέχεια καὶ πείνα ἠνάγκασαν ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν οἰκογενείας Παργίων νὰ ἐπιστρέψωσι μετὰ δέκα ἔτη ἐκ διαλειμμάτων εἰς τὴν πατρίδα των· οἱ Τοῦρκοι τοὺς ἐδέχθησαν ἐπὶ συμφωνίᾳ νὰ καλλιεργῶσι τὰς ἀμπέλους καὶ κήπους, ἐκ δὲ τῶν προϊόντων αὐτῶν νὰ δίδωσιν εἰς αὐτοὺς τὸ τρίτον.

